

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І
СПОРТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ТУРИЗМУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
за спеціальністю 242 Туризм,
освітньою програмою «Туристично-екскурсійне обслуговування»

на тему: **«СТВОРЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ НА
ПРИКЛАДІ САДІВ ТА ПАРКІВ КИЇВЩИНИ»**

здобувача вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Бабича Олексія Васильовича

Науковий керівник: Бабушко С. Р.
доктор педагогічних наук, професор

Рецензент: Кучерява Г.О.,
кандидат географічних наук, доцент
декан факультету бізнесу, туризму і
психології Київського національного
лінгвістичного університету

Рекомендовано до захисту на засіданні
кафедри (протокол № 12 від 20.05.2024 р.)

Завідувач кафедри: Бабушко С. Р.
доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2024

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ	3
ВСТУП	4-6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ	7-28
1.1. Поняття туризму та туристичного маршруту	7-16
1.2. Види туристичних маршрутів.....	16-22
1.3. Особливості створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту.....	22-31
РОЗДІЛ 2. РЕСУРСНА БАЗА РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ КИЇВЩИНИ	32-63
2.1. Географічні та природні умови Київської області.....	32-54
2.2. Туристична інфраструктура Київської області.....	55-54
2.3. Аналіз наявних туристичних маршрутів по садах і парках Київщини.....	54-63
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ НА ПРИКЛАДІ САДІВ ТА ПАРКІВ КИЇВЩИНИ	64-85
3.1. Визначення та обґрунтування туристичної маршрутної мережі.....	64-76
3.2. Розроблення маршруту та програми відвідування.....	76-79
3.3. Розроблення маркетингової стратегії, просування маршруту та забезпечення якості маршруту.....	80-85
ВИСНОВКИ	86-88
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ	89-96
ДОДАТКИ	97-107

АНОТАЦІЯ

Бабич О.В. Створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів та парків Київщини. – Рукопис.

Випускна кваліфікаційна робота за спеціальністю 242 Туризм, освітньої програми «Туристично-екскурсійне обслуговування». – Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ. 2024.

Кваліфікаційну роботу присвячено створенню інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів і парків Київщини. Розглянуто потенціал садів і парків регіону з точки зору їх туристичної привабливості та розвитку туризму. В роботі досліджено історію створення та розвитку парків, їхні природні та культурні особливості, а також потенціал для інтеграції нових технологій та інноваційних підходів. Запропоновано стратегії підвищення конкурентоспроможності туристичного маршруту за допомогою маркетингових інструментів, цифрових технологій та партнерських зв'язків.

***Ключові слова:** туризм, сади, парки інновації, конкурентоспроможність, маршрут, Київщина, розвиток, маркетинг, цифрова технології.*

ANNOTATION

Babych O. V. Creating an innovative competitive tourist route on the example of gardens and parks of Kyiv region. – Manuscript.

Graduate qualification paper in the specialty 242 Tourism, educational program “Tourist and excursion services”. – National University of Ukraine on Physical Education and Sports, Kyiv. 2024.

The qualification paper is devoted to the creation of an innovative competitive tourist route on the example of gardens and parks of Kyiv region. The potential of gardens and parks of the region in terms of tourist attractiveness and tourism development is considered. The paper explores the history of the creation and development of parks, their natural and cultural peculiarities, as well as the potential for integrating new technologies and innovative approaches. Strategies for increasing the competitiveness of the tourist route with the help of marketing tools, digital technologies and partnerships are proposed.

***Keywords:** tourism, gardens, parks, innovations, competitiveness, route, Kyiv region, development, marketing, digital technology.*

ВСТУП

Актуальність дослідження. Туризм є однією з найбільш перспективних галузей економіки, яка забезпечує не тільки розвиток територій, а й підвищення якості життя населення. У зв'язку з цим, розвиток туризму в Україні має великий потенціал, але для досягнення конкурентоспроможності на міжнародному рівні необхідно розвивати інноваційні туристичні маршрути.

Звернення до питання створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту зумовлене тим, що нині, щоб вижити на ринку туристичних послуг і гостинності потрібно вміти зацікавити туристів. Інноваційний туристичний продукт може стати ефективним інструментом залучення туристів. на прикладі садів і парків Київщини. Використання природних та культурних ресурсів регіону для створення інноваційного туристичного маршруту може стати одним з потенційних напрямів розвитку туризму. Сади та парки є важливою складовою природних туристичних ресурсів, а також мають великий потенціал для розвитку культурного, відпочинкового, екологічного, рекреаційного та інших видів туризму. Особливо ефективно сади та парки можуть використовуватися для ретритів, психологічного та емоційного відновлення людей, зокрема у сучасних умовах викликів: повномасштабне вторгнення російських агресорів на території України, бойові дії, обстріли, ракетні небезпеки, страх людей, пошкоджена інфраструктура та ін.

Створення нового туристичного маршруту сприятиме розвитку туризму в регіоні, підвищенню інтересу до природних та культурних ресурсів регіону, залученню нових туристів, збільшенню чисельності відвідувачів та збільшенню економічної активності у цьому секторі.

З огляду на зазначене, автором й було обрано тему для кваліфікаційного дослідження **«Створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів та парків Київщини».**

Мета дослідження полягає в розробці інноваційного туристичного маршруту на прикладі садів та парків Київщини з метою підвищення конкурентоспроможності туристичної галузі регіону. Для досягнення цієї мети необхідно виконати наступні **завдання**:

1. Розглянути теоретичні аспекти створення туристичного маршруту, зокрема поняття туризму та туристичного маршруту, види туристичних маршрутів.

2. Визначити особливості створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту.

3. Проаналізувати географічні та природні умови Київської області та її туристичної інфраструктури.

4. Здійснити аналіз наявних туристичних маршрутів по садах і парках Київщини.

5. Створити інноваційний конкурентоспроможний туристичний маршрут на основі садів та парків Київщини.

6. Розробити маркетингову стратегію та просування маршруту для залучення цільової аудиторії.

Об'єкт дослідження: створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту.

Предмет дослідження: розроблення та впровадження інноваційних методів, інструментів і підходів у процес створення туристичного маршруту на основі садів і парків Київщини.

Методологія дослідження включала наступні етапи:

– Постановка проблеми та визначення мети дослідження. На цьому етапі було визначено, яку саме проблему потрібно дослідити і якої мети досягти, зокрема визначено, що проблемою є відсутність інноваційних туристичних маршрутів у Київській області, а метою – створення конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів і парків Київщини.

– Огляд літератури та аналіз джерел. На цьому етапі здійснено огляд літератури та аналіз джерел з метою зібрати необхідну інформацію про сади та парки Київщини, їх потенціал для туризму, інноваційні технології, які можуть бути використані для створення туристичного маршруту тощо.

– Укладання плану дослідження. На цьому етапі було укладено план кваліфікаційного дослідження, підбрано методи та інструменти, які будуть використані для проведення дослідження.

– Збір та обробка даних. На цьому етапі зібрано необхідні дані про сади та парки Київщини, їх характеристики, картографічний матеріал, а також здійснено аналіз конкурентного середовища, що полягав у визначенні наявності на вітчизняному ринку конкурентних туристичних маршрутів, та пропозицій туристичних фірм-конкурентів.

– Формулювання висновків та рекомендацій. На цьому етапі було сформульовано висновки з проведеного дослідження та розроблено рекомендації щодо створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів і парків Київщини.

– Оформлення дослідження та його презентація. На цьому етапі було оформлено результати кваліфікаційного дослідження відповідно до вимог вищої школи до таких науково-дослідницьких робіт, зокрема технічне оформлення тексту у відповідному форматі, підготовлено графіки, рисунки, таблиці, діаграми та інші графічні матеріали. Також автором було підготовлено презентацію та текст виступу для захисту результатів кваліфікаційного дослідження на засіданні Екзаменаційної комісії.

В цілому, методологія дослідження «Створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту на прикладі садів та парків Київщини» включала систематичний та логічний підхід до дослідження проблеми, з використанням відповідних методів та інструментів для збору та аналізу даних, щоб забезпечити наукову

обґрунтованість та ефективність розробки інноваційного туристичного маршруту.

Теоретичне значення кваліфікаційної роботи полягає в розкритті та систематизації наукових знань про розвиток туризму, управління природно-культурними ресурсами та про використання інноваційних підходів до формування туристичної продукції, конкурентної на туристичному ринку.

Практичне значення кваліфікаційної роботи полягає в тому, що у ній надано конкретні рекомендації та інструменти для створення інноваційного туристичного маршруту на основі садів і парків Київщини. Відтак, її результати можуть бути використані в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму.

Апробація результатів кваліфікаційного дослідження було здійснено на науково-методичній конференції НУФВСУ для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти «Туризм в умовах сучасних викликів», яку було проведено 16 травня 2024 р. і де автор виступив з доповіддю «Особливості створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного продукту на прикладі садів та парків Київщини».

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків й викладена на 90 сторінках. Вона містить список використаної літератури та джерел, а також додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ

1.1. Поняття туризму та туристичного маршруту

У сучасному світі туризм - це багатогранне явище, тісно пов'язане з економікою, історією, географією, архітектурою, медициною, культурою, спортом та іншими науками. Однак жодна з них не може повністю і вичерпано схарактеризувати його як об'єкт власних досліджень і жоден з існуючих соціально-економічних інститутів не в змозі самостійно розв'язати комплекс його проблем.

Існує багато поглядів на туризм як на галузь господарства, так і на міжгалузевий комплекс або ринок, де туристичне підприємство з продукції різних галузей формує туристичний продукт.

Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (ВТО), туризм є похідним від французького *tour* (прогулянка, поїздка) і являє собою подорож у вільний час, один із видів активного відпочинку.

Закон України «Про туризм» визначає туризм як тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання з оздоровчою або професійно-діловою метою без зайняття оплачуваною [1].

За М. Ф. Реймерсом, туризм – це будь-яка подорож з метою відпочинку і знайомства з новими регіонами й об'єктами, а О. О. Бейдик дає наступне пояснення цього терміна: туризм – це форма масового подорожування та відпочинку з метою ознайомлення з навколишнім середовищем, що характеризується екологічною, освітянською та іншими функціями [2].

Як бачимо, будь-яке визначення поняття «туризм» виключає момент отримання прибутку під час туристичної подорожі. Отже, туризм є популярною формою організації відпочинку, проведення дозвілля, пізнання рідного краю, навколишнього середовища, знайомства з історією, культурою і традиціями певної країни [3].

Туризм можна розглядати в широкому і вузькому значенні.

В широкому розумінні до туризму належить будь-який маршрут вашого переміщення у просторі, який виходить за межі буденності або за рамки повсякденних справ. Так, щоденні поїздки з дому на роботу і з роботи додому, до туризму не відносять, а постійні виїзди на рибалку чи в ліс – уже туризм. Прогулянка магазинами по дорозі на роботу – це не туризм, а от відвідування ярмарку або цілеспрямована поїздка в торговий центр в іншому місті належить до туризму, якщо ця поїздка не здійснювалась за товарами, які регулярно купуються для повсякденних потреб.

У вузькому значенні туристичними вважають всі спеціально організовані маршрути по переміщенню громадян, які здійснюються за їх рахунок (або за рахунок організацій, що їх послали), окрім переміщень, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків. Фактично організацією туризму, у вузькому значенні, займаються спеціальні організації (туристичні фірми, бюро, агентства та ін.), які в загальному називаються суб'єктами туристичної діяльності. Згідно із законом України «Про туризм», суб'єкти туристичної діяльності – це підприємства, установи, організації незалежно від форм власності, фізичні особи, що зареєстровані у встановленому чинним законодавством України порядку і мають ліцензію на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг [4].

Графічно представимо це на рис.1.1.

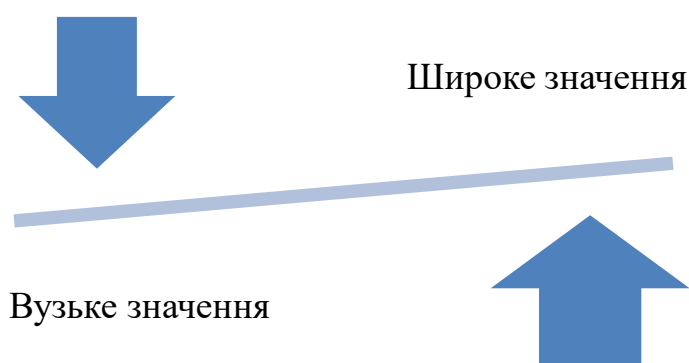

Рис.1.1. Трактуювання терміну «туристичні маршрути».
Джерело: розроблено автором.

Таким чином, суб'єкти туристичної діяльності обслуговують людей (туристів), які тимчасово виїхали зі свого постійного місця проживання.

Отже, турист – особа, яка здійснює подорож у межах своєї країни або в іншу країну з різною, не забороненою законом країни перебування метою, на термін від 24 годин до шести місяців, без здійснення будь-якої оплачуваної діяльності та із зобов'язанням залишити країну або місце перебування в зазначений термін.

Сучасна наука поділяє розвиток туризму на декілька етапів залежно від зміни наступних факторів:

- мотивації подорожей;
- способу подорожей і розвитку транспортних засобів;
- кількості подорожуючих і охоплення туризмом різних верств населення.

За цими критеріями історичний шлях розвитку туризму можна поділити на 4 етапи:

- 1-й, початковий етап, - до 1841 р.
- 2-й, етап становлення туризму як галузі, - з 1841-1914 р.
- 3-й, етап формування індустрії туризму, - з 1914 - 1945 р.
- 4-й, етап монополізації туристичної індустрії, - з 1945 р. до наших днів.

Розглянемо більш детально шлях розвитку туризму від найперших його проявів до сучасного рівня. Один з експертів Всесвітньої туристичної організації Джафар Джафарі у своїй праці «Феноменологія туризму» зазначає, що люди подорожували завжди.

Про це свідчать записи стародавніх народів, які населяли Середній і Далекий Схід та Середземномор'я. Ці історичні нариси показують, що з розширенням торговельної діяльності і завоювань в Греції, Римі та Китаї

представники знаті все частіше відправлялись у поїздки для розваг, знайомства зі світом, із торговою чи дипломатичною метою.

Поділ суспільства на вільних і рабів, поява товарно-грошових відносин, розподіл праці і виділення частини людей, не зайнятих у суспільному виробництві й управлінні, розвиток торгівлі, мистецтва і культури - ось головні фактори, які вплинули на посилення необхідності в здійсненні поїздок і подорожей [5].

Окрім пізнавальної мети та розваг, подорожі починають переслідувати й інші цілі:

- розвиток культури привів до створення видатних творів скульптури, архітектури, живопису. Природно, що вони стають метою подорожі;

- пізнання людиною навколишнього середовища зумовило відкриття цілющих властивостей деяких природних джерел, місць з унікальним кліматом та інших об'єктів. Метою подорожей стають відпочинок, лікування;

- бурхливий розвиток різних релігій, паломництво, відвідування святих місць, храмів, виконання релігійних настанов та інше стають ще однією метою здійснення подорожей.

Незважаючи на розширення мети подорожування, розвиток напрямів і навіть будівництво спеціальних об'єктів для відпочинку, лікування, розваг та паломництва, туризм як такий ще не має комерційної спрямованості.

Наступний період суспільного життя серйозно позначився на становленні туризму. Розвиток і укрупнення міст, поглиблення процесів спеціалізації праці, розвиток торгових ярмарків, підвищення життєвого рівня спричинює до зростання кількості людей, які мають стимул і можливість подорожувати [6].

Велику роль в процесі подальшого розвитку туризму починають відігравати фактори, пов'язані з появою сфери послуг та невиробничої сфери, будівництвом інфраструктури. Так, у першій чверті XVIII ст. в

Англії зроблені величезні капіталовкладення в розбудову судноплавної річкової сітки, розширивши її до 1160 миль, збільшивши частину країни доступною для водних перевезень.

У Франції в другій половині XVIII ст. відбувалося масове будівництво доріг і до початку XIX ст. налічувалось близько 40 тис. км сухопутних доріг, 8 тис. км судноплавних річок і 1000 км каналів [7].

XIX століття - це період видатних наукових відкриттів і впровадження їх у практику. Революційні перетворення в галузі механізації і укрупнення виробництва мали для розвитку туризму велике значення. Перш за все, це було пов'язано з подальшим розвитком різних напрямків сфери послуг, одним з яких став туристичний бізнес.

Тому початком 2-го етапу в розвитку туризму можна вважати 1841 рік, коли англійцем Томасом Куком здійснена перша комерційна туристична поїздка з Лейстера в Лафборо, під час якої було перевезено залізницею з метою прогулянки 600 чоловік - членів товариства тверезості. У 1847 році Томас Кук створив туристичне товариство, яке розповсюджувало білети (путівки) не тільки в Англії, а й за її межами. У 1863 році Т. Куком організована велика подорож англійців у Швейцарію, а у 1868 році - в Північну Америку.

Томас Кук вперше створив специфічний туристичний продукт - тур, уклавши угоди із залізничниками і пароплавними компаніями, готелями та ресторанами на обслуговування туристів.

Ідею Т. Кука підхопили багато підприємців найбільш індустріально розвинутих європейських країн, де в 40-50-х роках XIX ст. відкриваються перші туристичні бюро.

У зв'язку з розвитком міжнародних курортів у Німеччині, Швейцарії, Франції, Італії ці країни нарівні з Англією стають міжнародними центрами туризму в Європі [8].

Значну роль в розвитку туризму відіграли нові географічні відкриття, подорожі мореплавців, освоєння Американського, Африканського і Австралійського континентів.

Розвиток туристичної індустрії привів до створення у 1898 році Міжнародної ліги туристичних асоціацій зі штаб-квартирою в Люксембурзі. Туристична активність була перервана Першою світовою війною, після закінчення якої туризм знову активно розвивається. Так почався 3-й етап - етап індустріалізації туризму.

Глибоке опрацювання багатьох аспектів, велика організаційна робота по залученню і обслуговуванню туристів, планування і підготовка маршруту, будівництво спеціалізованих комплексів, розвиток інфраструктури окремих регіонів - все це дозволяє віднести туризм до сучасної індустрії відпочинку, лікування, розваг, бізнесу. Саме в цей період туристична діяльність стає основною діяльністю для багатьох підприємств і організацій, які професійно надають туристичні послуги.

Туристична індустрія - це сукупність виробництв різних галузей господарства, закладів культури, освіти, науки, що забезпечують створення матеріально-технічної бази туризму, підготовку кадрів та процес виробництва, реалізації і споживання туристичного продукту на основі використання природних багатств, матеріальних і духовних цінностей суспільства [9].

Після закінчення Другої світової війни туристична індустрія отримує ще більш могутній поштовх до розвитку. Міжнародна інтеграція, розширення міжнародного розподілу праці, відкриття кордонів, забезпечення більш легкого доступу в інші країни, розвиток транспорту і зв'язку, підвищення рівня життя широких верств населення - це ті загальні тенденції, які характеризують початок 4-го етапу.

Але визначальною характеристикою цього періоду може бути названа монополізація галузі туризму, тобто виділення її в самостійну складову сфери послуг. В умовах зростання психологічних навантажень,

інтенсифікації життя людей в індустріальних країнах туризм діє як ефективний засіб рекреації. З предмету розкоші він стає необхідністю населення високорозвинених індустріальних країн. В кінці ХХ ст. спостерігається збільшення попиту на туристичні послуги серед людей середнього і нижче середнього статку. Це ще більшою мірою диференціювало туристичний ринок, призвело до різноманіття туристичний продукт, розрахований на людей з різним матеріальним становищем, різними інтересами, мстою і вимогами до рівня сервісу [10].

Таким чином, розвитку туризму у світі сприяли політичні, економічні, технічні, культурологічні та соціальні фактори. Інтенсивний розвиток туризму спостерігається в країнах зі сприятливою внутрішньою і зовнішньою політикою, стійким економічним розвитком, високим рівнем культури, соціальною підтримкою громадян.

В середині ХХ століття уряди багатьох країн світу звернули серйозну увагу на розвиток туризму, і в 1947 році розрізнені міжнародні туристичні організації були об'єднані в Міжнародний союз офіційних туристичних організацій (МСОТО). Його дійсними членами стали як державні, так і недержавні офіційні національні організації 116 країн світу.

Необхідність постійних міжнародних контактів з метою розвитку і координації туристичних обмінів, погодження політичних, економічних, соціальних і культурних аспектів діяльності стала причиною реорганізації в 1969 році згідно з резолюцією Генеральної асамблеї ООН неурядової організації МСОТО в міжурядову Всесвітню туристичну організацію (ВТО).

ВТО - провідна спеціалізована міжнародна міжурядова організація у сфері подорожей та туризму, що діє під патронатом ООН, об'єднує 139 країн - дійсних членів (початок 2003 р.), представлених відомствами з туризму, а також 88 асоційованих членів і 350 приєднаних членів. Штаб-квартира у Мадриді. Статут ВТО прийнято 27 вересня 1970 року. Починаючи з 1980 року, цей день святкується як Всесвітній день туризму.

Головний орган ВТО - Генеральна Асамблея (ГА), що скликається кожних два роки. Керівними органами є Виконавча Рада і Секретаріат ВТО.

Важливі документи, прийняті ВТО та за її участі: Резолюція конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей (Рим, Італія 1963 р.), Манільська Декларація зі світового туризму (Філіппіни, 1980 р.), Документ Акапулько, прийнятий Всесвітнім форумом з туризму (Мексика, 1982 р.), Хартія туризму і Кодекс туриста, ухвалені VI сесією ГА ВТО (Болгарія, 1985 р.), Гаазька Декларація з питань туризму, прийнята Міжпарламентською конференцією з питань туризму (1989 р.), Глобальний етичний кодекс туриста, прийнятий XIII сесією ГА ВТО (Чилі 1999 р.) [11].

Україна - дійсний член ВТО з 1997 року і член виконавчої Ради ВТО з 1999 року. З 1998 Київський інститут туризму, економіки і права, готельний комплекс «Дніпро» та Київська міська державна адміністрація - члени Ділової ради ВТО. У структурі ВТО діють шість регіональних комісій: Європейська, Африканська, Американська, Південноазіатська, Близькосхідна і Тихоокеанська. Функціонує вищий навчальний центр з туризму (СІЄСТ) у Мексиці.

Термін повноважень 26 членів Виконавчої ради, що обираються Генеральною Асамблеєю за принципом один на кожних п'ять дійсних членів, - 4 роки. Кожних два роки переобирається половина членів ради. Секретаріат очолює генеральний секретар (з 1997 року – Франческо Франжіалі), який обирається Генеральною Асамблеєю (за пропозицією Виконавчої ради) на 4 роки.

Функціонує ряд допоміжних органів: комітети з програми роботи організації, бюджетно-фінансовий, з проблем довкілля, статистики, з підтримки якості, а також мережа навчальних центрів. Офіційні мови: англійська, французька, іспанська, російська.

Викладене вище дало змогу автору систематизувати шлях розвитку туризму. У таблиці 1.1 представлено основні етапи його розвитку.

Таблиця 1.1

Хронологічні етапи розвитку туризму та туристичних маршрутів

№ з/п	Дати	Події
1.	1898 р.	Створення Міжнародної ліги туристичних асоціацій.
2.	1914 – 1918 рр	Туристична активність була перервана Першою світовою війною, після закінчення якої туризм знову активно розвивається.
3.	1939 – 1945 рр.	Після закінчення Другої світової війни туристична індустрія отримує ще більш могутній поштовх до розвитку.
4.	1947 р.	Створений Міжнародний союз офіційних туристичних організацій (МСОТО).
5.	1963 р.	Резолюція конференції ООН з міжнародного туризму і подорожей (Рим, Італія).
6.	1969 р.	Реорганізація згідно з резолюцією Генеральної асамблеї ООН неурядової організації МСОТО в міжурядову Всесвітню туристичну організацію (ВТО).
7.	27 вересня 1970 року	Прийнято статут ВТО.
8.	1980 р.	Манільська Декларація зі світового туризму (Філіппіни). Всесвітній день туризму – 27 вересня.
9.	1982 р.	Документ Акапулько, прийнятий Всесвітнім форумом з туризму (Мексика)
10	1985 р.	Хартія туризму і Кодекс туриста, ухвалені VI сесією ГА ВТО (Болгарія)
11	1989 р.	Гаазька Декларація з питань туризму, прийнята Міжпарламентською конференцією з питань туризму
12.	1997 р.	Генеральна асамблея ООН, вибір Секретаріату,

		генеральний секретар Франческо Франжіалі.
13.	1999 р.	Глобальний етичний кодекс туриста, прийнятий XIII сесією ГА ВТО (Чилі).

Джерело: систематизовано автором.

Туристичний маршрут – заздалегідь запланований або встановлений шлях проходження туристів у подорожі. У широкому сенсі плановий туристський маршрут - це програма перебування туриста в подорожі, що включає відвідування певних пунктів та туристських об'єктів, а також участь у різноманітних туристично-екскурсійних, культурно-масових і фізкультурно-оздоровчих заходах. Плановим туристським маршрутам притаманна низка характерних рис, які визначають їхню важливу роль, місце й значення на сучасному етапі. Туристичні маршрути - повсюдні. Майже у всіх районах як України, так і інших держав можна прокласти цікаві туристські маршрути. Концентрація їх неоднакова: є райони, де мережа туристських маршрутів найбільш густа, є регіони, у яких маршрути рідкі й малоємні, що залежить від якості й різноманітності наявних туристських ресурсів і зручності їхнього освоєння на сьогоднішньому рівні розвитку матеріальної бази, транспортних засобів і попиту на них у населення [12].

Туристичні маршрути загальнодоступні. Їхні програми, зміст, фізичні навантаження посилені для всіх практично здорових людей. Одночасно вони орієнтовані на різний контингент населення: людей різних професій і поглядів, молодих і літніх, дітей і пенсіонерів, самотніх і сімейних. Маршрути містять різноманітні засоби, які використовують для кожного окремого контингенту туристів, щоб задовольнити їхні потреби, забезпечити найкраще відновлення фізичних і духовних сил, створити комплекс позитивних емоцій. Вартість турів також має бути загальнодоступною і орієнтованою на різні соціальні групи. Сучасні туроператори задля задоволення цієї потреби пропонують однакові за насиченістю тур-маршрути, скореговані для різних соціальних груп. До назви туру зазвичай

додається слово «еліт», «стандарт», «економ», що визначає вартість туру. Треба відзначити, що чіткої класифікації не існує, тому кожен туроператор може запропонувати власні позначення. Коригування турів за вартістю відбувається за рахунок нічних переїздів (чим більша їх кількість, тим більша економія на проживанні в готелях); за рахунок рівня власно готелів, як кількості зірок, так і розташування (готелі розташовані в центрі міста коштують зазвичай дорожче, ніж ті, що знаходяться на околицях) та за іншими чинниками [13].

Одна з важливих особливостей туристичних маршрутів - висока насиченість пізнавальними елементами. Маршрути допомагають найбільш ефективно використовувати вільний час населення, підвищити його культуру, розширити світогляд.

Маршрути є й важливими засобами оздоровлення, особливо з активним пересуванням. На жаль для більшості громадян, що мешкає у містах, в тому числі крупних мегаполісах, життя супроводжується малорухомим способом життя, що в свою чергу провокує розвиток багатьох серйозних захворювань. Саме туризм з активним способом пересування і активний відпочинок на природі є знаряддями боротьби з цією проблемою [14].

Туристичні маршрути з активним способом пересування створюють необхідні умови для впровадження фізичної культури й спорту в повсякденний побут, оскільки є найбільш ефективними засобами відновлення фізичних і духовних сил, збільшення продуктивності праці, продовження тривалості життя. На жаль досвід в цьому питанні, що був надбаний в нашій країні протягом багатьох десятиріч, не використовується останнім часом у державній політиці.

Туристичні маршрути виконують важливу економічну функцію. На сучасному етапі за рахунок розробки, просування, продажу турів багато компаній мають можливість отримувати прибуток, а їх працівники – гідну зарплатню. Крім того, відвідування туристами туристських об'єктів

забезпечують хоча невеликі, але стабільні доходи музеїв, галерей тощо від продажу вхідних квитків, сувенірів, друкованої продукції [15].

Туристичні маршрути впливають на розвиток інфраструктури регіонів і країн, їх економіку й місцеву промисловість (виробництво сувенірів), сільське господарство, торгівлю, транспорт і дорожнє будівництво. Вони допомагають відтворенню робочої сили, вирівнюванню диспропорцій між попитом і його забезпеченням товарами й послугами, сприяють підвищенню продуктивності суспільної праці, зростанню культурного рівня місцевого населення.

Правильно сплановані й організовані маршрути, уміло поєднуючи відпочинок, оздоровлення, пізнання, фізичний і духовний розвиток туриста, успішно сприяють вихованню гармонічно розвиненої людини, виконуючи гуманітарну функцію туризму. Соціальний характер маршрутів проявляється й у тому, що вони підвищують рухливість населення, а це сприяє обміну культурними цінностями [16].

Отже, базовими термінами кваліфікаційного дослідження є «туризм» і «туристичні маршрути». Як з'ясувалося, й донині серед науковців немає єдиного підходу до трактування цих термінів.

1.2. Види туристичних маршрутів

Маршрути класифікують залежно від:

- території, якою вони прокладені, - далекобіжні (міжнародні, національні, регіональні), місцеві та близькі;
- засобу пересування-пішохідні, велосипедні, лижні, водні, кінні, комбіновані;
- тривалості - короткотермінові, багатоденні;
- мети подорожі (призначення) - навчальні, пізнавальні (екскурсійні, краєзнавчі, екологічні), оздоровчі (рекреаційні), спортивні, екстремальні тощо.

Місцеві маршрути - це ті, які починаються і закінчуються водній місцевості (районі) і тривають не більше ніж день. Ними можуть бути - навчальні (еколого- та науково-пізнавальні), прогулянкові і маршрути вихідного дня з використанням різних засобів пересування.

Близькі маршрути. До них відносяться 2-3-денні маршрути, які можуть охоплювати територію одного або більше районів.

Регіональні маршрути охоплюють територію певного регіону і тривають понад три дні, національні - виходять за межі регіону, міжнародні - за межі держави.

За схемою маршрути можуть бути лінійні, кільцеві, радіальні та комбіновані, (рис.1.2). Вибір пунктів по маршруту узгоджується з програмою відповідно до виду туризму, терміну та класу обслуговування.

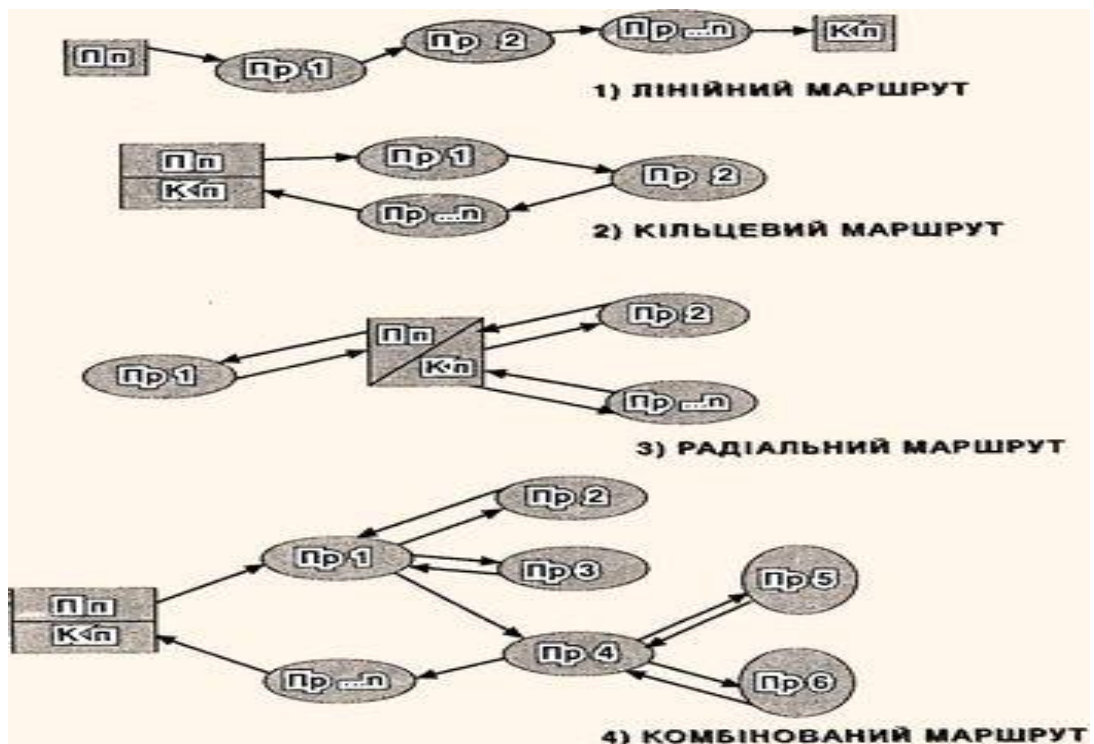

Рис. 1. 2. Схеми маршрутів.

Джерело: складено автором на основі: [7].

На рис.1.2 представлено деякі умовні позначення, а саме: Пп – початковий пункт маршруту; Пр – проміжний пункт з порядковим номером 1,2,...n; Кп - кінцевий пункт маршруту; стрілк «→» показує напрямок руху.

Маршрути вихідного дня - невеликі за протяжністю (5- 25 км) та незначні за складністю туристичні походи й екскурсії протягом вихідних днів, кінця робочого тижня (свят), які покликані дати туристу або екскурсанту уявлення про туризм і екскурсії, навички, необхідні кожному для успішного просування й орієнтування на місцевості, знання про організацію відпочинку і харчування в умовах походу.

У таблиці 1.2 представлено класифікацію туристичних маршрутів.

Таблиця 1.2

Класифікація туристичних маршрутів

№ з/п	Критерій	Вид
1.	За типами	- Тематичний; - похідний; - фізкультурно оздоровчий; -комбінований
2.	За сезонністю	- Цілорічний; - сезонний
3	За конфігурацією траси)	- Лінійний; - радіальний; - кільцевий; - комбінований
4	За тривалістю	- Вихідного дня; - багатоденний (довготривалий)
5	За видом транспорту	- Власність фірми; - орендований; - громадський; - приватний
6	За способом пересування	- Теплохідний; - авіаційний; - автобусний; - залізничний; - комбінований

Джерело: складено автором на основі [10].

Маршрут похідний - тур з обов'язковою участю в багатодобових туристичних походах із різними активними способами пересування, тривалість яких становить не менше 25 % від тривалості туру.

Маршрут тематичний - тур з переважанням у програмі екскурсійного обслуговування, занять пізнавальної спрямованості (оглядові і тематичні екскурсії, відвідування музеїв, фольклорних свят, вивчення мови і т. ін.).

Маршрут туристичний самодіяльний - шлях пересування групи туристів, мандрівників, який розробляється й організовується туристами самостійно [17,с.38]. Туристи самі забезпечують його матеріальну базу, добровільно і самостійно здійснюють господарсько-побутове і туристичне обслуговування. Методичну допомогу при цьому надають туристичні клуби і секції при різних товариствах. Туристичні самодіяльні маршрути узгоджуються з клубом туристів, туристичною секцією або маршрутно-кваліфікаційною комісією.

Маршрут замкнений - шлях пересування з транспортуванням туристів до місця призначення і назад тим самим видом транспорту.

Маршрут річковий - рейси з використанням суден річкових пароплавств, які поділяються на підвиди:

туристично-екскурсійні рейси (подорожі на орендованих річкових суднах тривалістю більше 1 доби);

екскурсійно-прогулянкові рейси (подорожі екскурсантів з метою ознайомлення з пам'ятками і пам'ятними місцями тривалістю не більше 24 годин).

Маршрут теплохідний - тури, організовані на теплоходах річкового і/або морського пароплавств, що поділяються на морські і прогулянкові.

Морські маршрути - круїзні подорожі тривалістю більше 1 доби на орендованих морських суднах. Можуть бути як з відвідуванням портів, так і без.

Прогулянкові маршрути - екскурсії в межах акваторії порту тривалістю не більше 24 годин.

Маршрут кільцевий - шлях подорожі, який починається і закінчується в тому самому географічному пункті перебування.

Маршрут лінійний - шлях пересування, початок і закінчення якого припадають на різні географічні пункти перебування.

Маршрут радіальний - шлях пересування, під час якого турист перебуває на туристичній базі (у готелі), реалізуючи програму походів та екскурсій з одного туристичного центру (базі). Радіальний маршрут зазвичай визначається туристичною путівкою і передбачає комплексне обслуговування туристів. Також це шлях пересування, який починається і закінчується в тому самому географічному пункті перебування. Розташовуючись у ньому, турист подорожує в інші пункти перебування, відвідування, повертаючись в одне й те саме місце.

Маршрут комбінований – тур, який поєднує в програмі обслуговування елементи тематичного, похідного і фізкультурно-оздоровчого маршрутів. Також це траса туристичної подорожі, яка передбачає поєднання елементів лінійного, кільцевого і радіального маршрутів у тій чи іншій комбінації або різних транспортних засобів, надання транспортних послуг на окремих ділянках категорій.[17 с.45]

Таким чином, існує безліч видів туристичних маршрутів, які можна класифікувати за різними критеріями, а саме: за сезонністю, конфігурацією траси, тривалістю, видом транспорту та ін.

1.3. Особливості створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту

Розвиток сучасного туризму багато в чому залежить від розробок та впровадження чогось нового, спрямованого на вдосконалення обслуговування клієнтів і розширення туристичних можливостей. Так, успішні інноватори туризму своїм досвідом доводять, що створення і впровадження інновацій є запорукою виживання в найжорстокішій конкуренції в умовах сьогодення.

Уперше термін «інновація» в сучасному його розумінні застосував австрійський учений Й. Шумпетер. Він підкреслював, що інновації- це суттєва зміна функції виробленого, що складається в новому з'єднанні і комерціалізації всіх нових комбінацій, заснованих на використанні нових матеріалів і компонентів, впровадженні нових процесів відкритті нових ринків, впровадженні нових організаційних форм [18].

Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р., інновацією є новостворені (застосовані) і/або вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і/або соціальної сфери [19].

У табл. 1.3 наведено визначення поняття «інновації в туризмі» зарубіжними та вітчизняними вченими. На думку автора, інновації в туризмі - це результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, комерційного ефекту, що має забезпечити стійке функціонування та розвиток галузі.

Таблиця 1.3

Визначення поняття «інновації в туризмі»

Автор	Визначення
Власова Смирнова Семененко Н.	Н., В., Інновації і туризмі - це системні заходи, що мають якісну новизну і що приводять до позитивних зрушень, що забезпечують стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні.
Тайгибова Т.	Інновації і туризмі - системні заходи, що мають якісну новизну і призводять до позитивних зрушень, що забезпечує стійке функціонування і розвиток галузі в регіоні.

Маклашина Л.	Інновації і туризмі - розробка, створення нових туристичних маршрутів, проектів і т.д. із застосуванням досягнень науки, техніки, ІТ-технологій, а також передового досвіду в галузях управління і маркетингу, впровадження яких дозволить підвищити рівень зайнятості населення, забезпечити зростання його доходів, прискорити соціально-економічний розвиток і поліпшити туристичний імідж країни та регіонів.
Новіков В.	Інновації і туризмі - результат дій, спрямованих на створення нового або зміну існуючого туристичного продукту, освоєння нових ринків, використання передових інформаційних і телекомунікаційних технологій, вдосконалення надання туристичних, транспортних і готельних послуг, створення стратегічних альянсів для здійснення туристичного бізнесу, впровадження сучасних форм організаційно-управлінської діяльності туристичних підприємств.

Джерело: складено автором на основі [10, с.113-114; 24, с.130-136; 25; 29, с.153-156].

До інновацій у туризмі відносять ті нововведення, які супроводжуються відновленням і розвитком духовних та фізичних сил туристів, принципово новими змінами туристичного продукту, підвищенням ефективності функціонування складових індустрії туризму, підвищенням ефективності процесів формування, позиціонування та споживання туристичних товарів і послуг, прогресивними змінами факторів виробництва. Прикладом таких інновацій може бути: скорочення терміну транспортування за рахунок впровадження нових швидкісних видів транспорту - швидкісні потяги Hyundai; поліпшення умов праці працівників туристичної індустрії (частка ручної праці у закладах харчування складає близько 75%, тому необхідно впроваджувати процеси механізації та автоматизації); впровадження нових прогресивних методів перетворення факторів виробництва в послуги; створення груп якості, щоб працівники приймали участь у вирішенні актуальних проблем та завдань з поліпшення

якості туристичного обслуговування для підвищення конкурентоспроможності туристичних продуктів [20].

С.А. Севастьянова у своїй праці «Регіональне планування розвитку туризму й готельного господарства» визначає вісім принципів інновацій у туризмі [21, с.115], а саме принципи:

- *науковості* - використання наукових знань і методів для реалізації інновацій, відповідно до потреб туристів;
- *системності* - розроблювальна стратегія інноваційного розвитку туризму в регіоні має враховувати фактори та умови, необхідні для задоволення потреб людей у рекреації та відпочинку; фактори прямого і непрямого зовнішнього середовища;
- *відповідності інновацій потребам туристів* - пропонування тільки таких нововведень, які дійсно потрібні клієнтам, а не ті, які може зробити й впровадити туристична фірма;
- *позитивності результатів* - попередження нерозумного, не продуманого створення й впровадження нововведення, яке може бути небезпечно для туриста, туристичного підприємства, оточуючого середовища та суспільства загалом;
- *іманентності інвестиційним процесам*. Для проведення необхідних досліджень, розробки й матеріалізації інновацій використовуються інвестиційні ресурси, ефективність яких визначається ступенем значимості й масштабністю нововведень;
- *відповідність інноваційної діяльності та її результатів рівню розвитку суспільства*;
- *зв'язності* - кожний новий продукт на певному етапі свого життєвого циклу має викликати та стимулювати ідею створення наступного нововведення й забезпечувати фінансову підтримку цього процесу;
- *безпеки* - нововведення має гарантувати відсутність шкоди для людини та навколишнього середовища.

Отже, застосування інновацій у туристичній сфері спрямовані на формування нового туристичного продукту, надання унікальних туристичних послуг, застосування нових маркетингових підходів, використовуючи новітні техніки та ІТ-технології, що підвищить конкурентоспроможність туристичного продукту на національному та міжнародному ринках, призведе до появи нових видів туризму.

Ступінь інноваційного розвитку туристичної галузі визначають: ринкова кон'юнктура, рівень освіти та кваліфікації кадрів, наявність на досліджуваній території ресурсів, передусім унікальних ресурсів. Так, найбільшого поширення в сучасній практиці туризму отримали такі види інновацій як: продуктові, технологічні, маркетингові, сервісні та організаційно-управлінські, що представлено на рис. 1.3

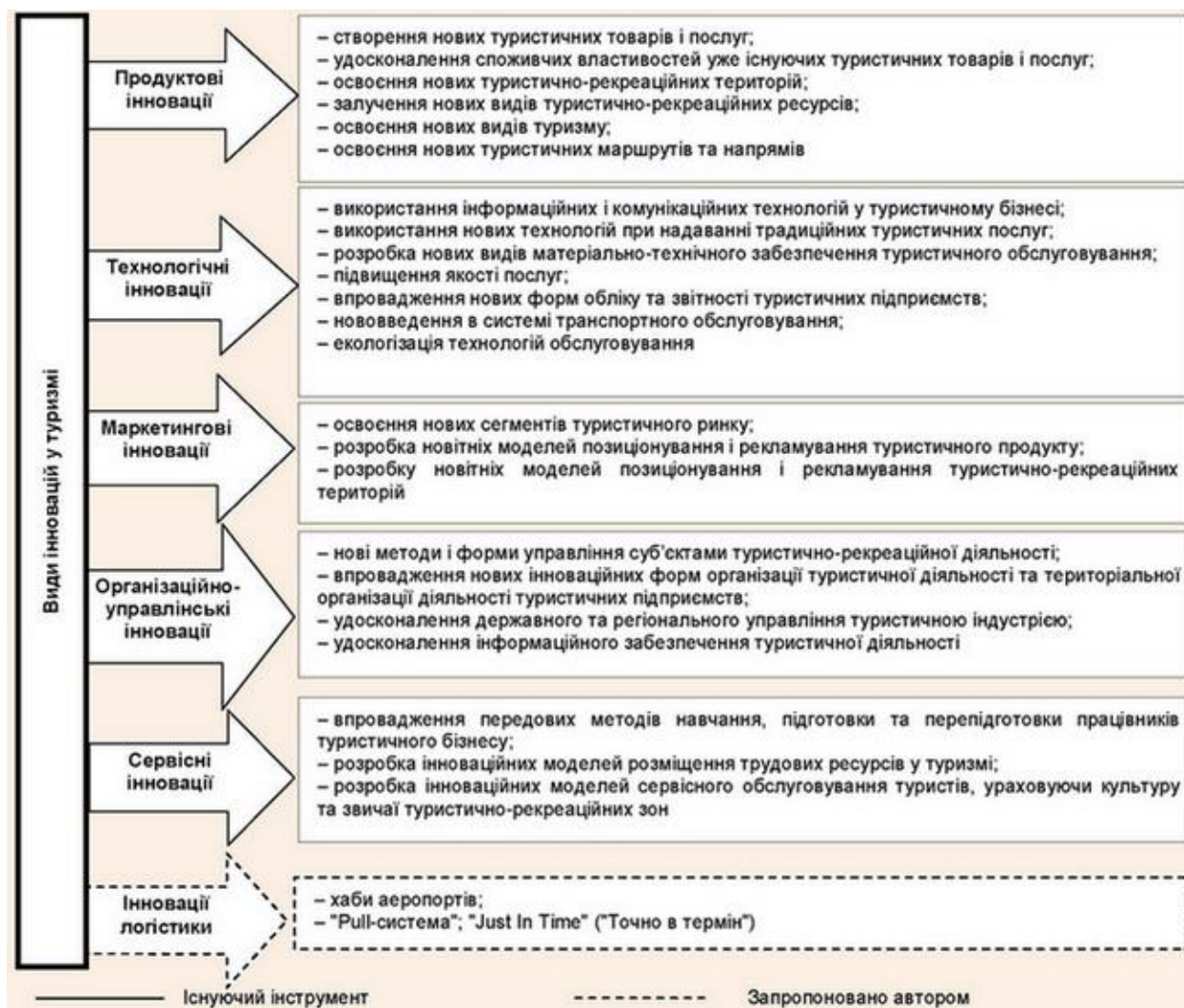

Рис. 1. 3. Види інновацій у туризмі

Джерело: розроблено автором за даними [5, с.147-155].

Яскравим прикладом продуктивних інновацій у туристичній індустрії є тури в Антарктиду, надання оздоровчих послуг у готелях. У готелі Aloft у місті Купертіно (США) у складі обслуговуючого персоналу впроваджено електронний робот-дворецький, який може самостійно пересуватися по готелю, викликати ліфт, доставляти гостям у номер рушники, напої, їжу, газети, а також виконувати функції локального гіда, який відведе відвідувача в потрібне йому місце. Зріст робота 1 метр, вага 45 кг, а швидкість пересування по коридорах готелю - 45 км/год.

Прикладом технологічних інновацій у туризмі є електронні системи бронювання в готелях, електронні системи продажу авіаквитків, створення віртуальних турагентств. Так, готельна група Starwood Hotels & Resorts Worldwide запустила першу мобільну систему в історії готельної індустрії - SPG Keyless. Ця система дає змогу гостям готелів використовувати свій смартфон як ключ. Нова система не тільки допоможе клієнтам готелю оминати стійку реєстрації і заощадити час на очікування в черзі, а й надасть можливість отримати миттєвий доступ до свого номеру одним натисканням кнопки на своєму смартфоні. Дане нововведення також надасть співробітникам готелю більше часу на взаємодію з гостями, яке стане більш особистим і персоналізованим. Офіційний запуск SPG Keyless відбувся наприкінці 2014 р. в готелях Starwood під брендами Aloft, Element і W, які є передовими готелями мережі з інноваційним сервісом, передовим дизайном і екологічно-орієнтованими ініціативами. До таких готелів належать: Aloft Harlem, Aloft Cupertino, Aloft Beijing, Aloft Cancun, W New York-Downtown, W Hollywood, W Singapore, W Hong Kong, W Doha і Element Times Square. У першій половині 2015 р. Starwood планує активну інтеграцію SPG Keyless, і до кінця 2015 р. більше 30 тис. дверей зможуть бути відкриті в 150 готелях по всьому світу за допомогою цієї системи. SPG Keyless буде

доступна всім користувачам програми Starwood Preferred Guest, які будуть бронювати номер через будь-який канал Starwood [22].

Готельна мережа Hilton у 2016 р. також планує використовувати подібну технологію в масштабах своїх 11 брендів (у тому числі DoubleTree, Hampton Inn, Embassy Suites і Waldorf Astoria). Нині мобільний додаток Hilton HHonor дає змогу гостям забронювати номер, а в найближчому майбутньому - буде використовуватися і в якості безконтактного «ключа» від номера. Слід зазначити, що в мережі Hilton мобільний додаток дає змогу гостям отримувати доступ не тільки у свій номер, а також до дверей фітнес-центру, поверхів, ліфтів і парковки [23].

Досить актуальними є маркетингові інновації у ресторанному бізнесі. Якщо у минулому столітті новим маркетинговим ходом було виклик таксі з кафе, бронювання столиків за телефоном, трохи пізніше стало замовлення їжі з доставкою додому, то нині - це покриття WI-FI та електронні меню, яке стало каналом зв'язку між клієнтами та рестораторами, даючи змогу адміністрації швидко редагувати та оновлювати меню. Так, клієнт може самостійно зробити замовлення, урахувавши цінову політику закладу, підрахувати калорійність страв; відразу бачити остаточний чек замовлення та, очікуючи замовлення, пограти в ігри та почитати новини.

Один із Стокгольмських готелів - Nordic Light Hotel, у якому середня вартість номера становить 360 дол. США за добу, наприкінці 2014 р. ініціював проведення нової акції, а саме, надання можливості проживання у чотирьохзірковому готелі абсолютно безкоштовно клієнтові, який є активним користувачем однієї з популярних соціальних мереж, зокрема мережі Facebook або Instagram. Для безкоштовного тижневого проживання в Nordic Light Hotel користувач Facebook повинен мати 2000 друзів на своєму профілі або 100 000 передплатників. Також розраховувати на безкоштовне проживання в готелі можуть ті, у кого є 100 тисяч передплатників на профілі в Instagram. Гості, у яких менша кількість друзів, можуть розраховувати на знижку в даному готелі.

Соціальні мережі нині є одним із способів пошуку кандидатів для роботи в різних компаніях. Так, готельна мережа Marriott International створила онлайн-гру «My Marriott Hotel», що дає змогу керувати віртуальним готелем. Гру запущено на початку 2015 р. на сторінці компанії та в соціальній мережі Facebook. Кожен гравець зможе наймати персонал, закуповувати продукти і приймати замовлення з ресторану. За кожного задоволеного клієнта гравець отримає бали, які можна і втратити, якщо сервіс виявиться на низькому рівні. Керівництво готельної мережі вважає, що така гра виявить у людей інтерес до готельної сфери.

Провівши дослідження щодо особливостей розвитку вітчизняної туристичної індустрії, автором відзначено, що країна, маючи величезний потенціал, суттєво відстає від світових лідерів, посідаючи 20 місце серед країн світу з отримання сукупного річного доходу від провадження туристичної діяльності. Так, у Сполучених Штатах Америки, сукупний річний дохід від туризму складає 100 млрд дол. США, в Італії, Франції та Іспанії – 40-50 млрд дол. США, а в Україні - 4 млрд дол. США [13]. Річний обсяг послуг, який надається вітчизняними суб'єктами туристичної діяльності, дорівнює приблизно 1% ВВП країни (майже 500 млн дол. США), що у розрахунку на одного мешканця становить 10 дол. США. Отриманий показник є одним із найнижчих в Європі.

Одним із варіантів вирішення окреслених проблем та забезпечення розвитку вітчизняної туристичної індустрії є застосування новітнього підходу, зокрема логістичного, який передбачає оптимізацію туристичних потоків у туризмі, підвищуючи якість надання туристичних послуг до світових стандартів, оптимізуючи використання інформаційних і матеріальних потоків, знижуючи витрати на виробництво та надання туристичних послуг. Однією із інновацій у логістиці туризму є підхід «точно в термін» на всіх рівнях туристичного господарства. Цей підхід ще називають «Pull-системою». Якщо в системах промислової та торговельної логістики початковою ланкою є ринковий попит, відповідно до

особливостей якого виробляють та реалізують товари, то в туризмі – зворотня ситуація. У логістиці туризму визначаються туристично-рекреаційні ресурси, згідно з логістичним потенціалом яких мають формуватися потоки туристів, а їх потреби разом з туристичними послугами у місці споживання варто забезпечувати шляхом розвитку відповідної туристичної інфраструктури. Отже, підхід «точно в термін» у логістиці туризму ґрунтується на інноваційній моделі сталого розвитку туризму, що детально представлена І.Г. Смирновим [24]. Цей підхід потребує належної державної підтримки, зокрема фінансової, адже оновлення або модернізація існуючих потужностей не під силу навіть великим туристичним підприємствам. Застосування вищезазначеного підходу дасть змогу зменшити або зовсім виключити ризики погіршення стану навколишнього середовища, природних ресурсів, зниження якості надання туристичних послуг. «Pull-підхід» може служити основою для створення стратегії сталого розвитку туризму в регіоні.

Таким чином, інновація в логістиці туризму - нові рішення в системах і ланцюгах постачання, розподілу та доставки, у тому числі туристів. Недавні інновації в цій області - «хаби» аеропортів (hub systems)-принципово нова концепція переміщення через єдиний сполучний авіатранспортний вузол; інтегровані інформаційні системи дестинацій [25]. Вузловий аеропорт є елементом так званої зіркоподібної мережі маршрутів, в якій пасажери, подорожуючи між аеропортами, не пов'язаними прямими авіарейсами, можуть досягти пункту призначення, зробивши пересадку з одного рейсу на інший. Часто хаб авіакомпанії розташовується в її базовому аеропорті, або в аеропорту того ж міста, що і головний офіс [26].

У мережі маршрутів авіакомпаній можуть формуватися вузлові пункти - аеропорти, які не є пересадковими пунктами, але з яких авіакомпанія здійснює декілька рейсів у різних напрямках. Великі вузлові пункти неофіційно називають «вторинними хабами». У багатьох випадках вузловим аеропортом авіакомпанії є найбільший аеропорт країни

(наприклад, аеропорт Дубай для авіакомпанії Emirates Airline). Прикладом інновації в логістиці є співробітництво туроператора TezTour з іспанською авіакомпанією Spainair, яке полегшить стикування між російськими і європейськими рейсами в терміналі T-1 аеропорту Барселони [27].

Таким чином, ключовою основою розвитку туристичної галузі є створення конкурентоспроможного на національному та міжнародному ринках туристичного продукту, здатного максимально задовольнити туристичні потреби, що є неможливим без залучення інновацій. Проаналізувавши наукову літературу, відзначено, що інновації в туризмі являють собою результат застосування новинки у туристичній індустрії з підвищенням її ефективності та отриманням, передусім, комерційного ефекту.

Розкрито основні вісім принципів застосування інновацій у туризмі, а саме принципи: науковості, системності; відповідності інновації потребам туристів; позитивності результатів; іманентності інвестиційним процесам; відповідність інноваційної діяльності та її результатів рівню розвитку суспільства; зв'язності; безпеки. Виявлено, що інноваціями в туризмі є виробництво нових видів туристичних продуктів, використовуючи новітні техніки та технології, нові туристичні ресурси, які не були використані раніше. Відзначено, що найпоширенішими в сучасній практиці туризму є продуктові, технологічні, маркетингові, сервісні та організаційно-управлінські інновації.

РОЗДІЛ 2. РЕСУРСНА БАЗА РОЗВИТКУ СФЕРИ ТУРИЗМУ КИЇВЩИНИ

2.1 Географічні та природні умови Київської області

Географічне положення. Київська область – одна з найбільших у країні. Її площа 28,1 тис. квадратних кілометрів. Це майже 5% загальної площі України. Область розташована в північній частині нашої держави в басейні середньої течії Дніпра (покажіть на карті межі Київської області, назвіть області та країни, з якими вона межує). Область лежить у межах зон мішаних лісів і лісостепової. Її природні умови в цілому сприятливі для розвитку сільського господарства. По території Київщини проходять значні транспортні шляхи, що зв'язують її з усіма областями України і з багатьма зарубіжними країнами. Отже, географічне положення столичної області вигідне.

Клімат Київщини. У цілому клімат Києва є помірно-континентальним з м'якою зимою і теплим літом.

День літнього сонцестояння (22 червня) — найдовший день року і триває в Києві 16,5 години, а ніч — найкоротша — 7,5 годин. У цей день висота Сонця над горизонтом опівдні становить 63,2°. Найкоротший день року — день зимового сонцестояння (22 грудня) — триває 8,3 години, а висота Сонця опівдні — лише 16,2°. Постійна різниця між середнім сонячним та московським декретним поясным часом для Києва — 58 хвилин: коли за середнім сонячним часом настає полудень, то за московським часом буде 12 годин 58 хвилин. Саме в цей момент Сонце досягає найвищої точки над горизонтом Києва (якщо не враховувати поправки на рівняння часу, яка змінюється протягом року у межах плюс-мінус 16 хвилин). Тривалість сонячного сяяння залежить від хмарності неба. Протягом року визначають дуже мало хмарні місяці. Наприклад, у липні 1936 р. тривалість сонячного сяяння становила 385 з 492 годин світлої частини діб. У травні-серпні вона, як правило, перевищувала 165-

177 годин. Взимку в окремі періоди тривалість сонячного сяння становила лише 2-8 годин на місяць . За рік вона рідко перевищувала 2000 годин (у 1953 р. 2282 годин). У роки з хмарною погодою (наприклад, у 1912 р.) зменшувалася до 1200 годин. У Києві в середньому 45% світлої частини доби небо вкрите хмарами. Влітку найбільш сонячна частина доби — ранок (8-11 годин), взимку — після полудня (14-15 годин) [28].

Для Київщини характерний широкий діапазон змін температури. Середня температура літніх місяців — близько $+19^{\circ}\text{C}$, зимових — близько -5°C . Найнижча зафіксована температура -36°C , найвища близько $+40^{\circ}\text{C}$ у тіні. Погода часто мінлива, особливо взимку. Хвилі тепла й холоду тривалістю 3-5 діб (інколи до 15-22 діб) змінюються в середньому 2-5 разів на місяць. Температура у цей час може значно відхилитися від середньої багаторічної для даної пори року. Середня місячна температура повітря в кожному окремому випадку відхиляється від середньої багаторічної (так званої норми), це відхилення інколи досягає від $-10,7^{\circ}$ до $+6,4^{\circ}\text{C}$. Так, у 1936 р. середня температура січня становила $+0,4^{\circ}\text{C}$, в 1942 р. — -15°C . Середня місячна температура червня становила в 1936 р. $+26^{\circ}\text{C}$, а в 1878 р. — $+17^{\circ}\text{C}$. Одній третині зим властиві аномалії температур у межах $\pm 1,5^{\circ}\text{C}$, решта характеризується більшою аномалією.

Відмінна риса клімату Києва — велика мінливість погоди взимку, різноманітність її комбінацій. Навіть у аномально холодному січні буває не менше трьох діб з різким потеплінням, а в аномально теплому січні — близько 12 діб з відлигою. У п'ятій п'ятиденці січня потепління відмічали частіше, ніж у інших. Середня температура лютого рідко наближається до норми. Відмічено часті відлиги (в 1957 р. — 25 діб з відлигою), за якими приходило похолодання. Найбільше діб з відлигою (67) спостерігали взимку 1960 — 1961 рр. Як правило, 22 лютого середня добова температура повітря піднімається вище -5°C . В останній декаді березня вже буває кілька сонячних днів, температура іноді досягає $+22^{\circ}\text{C}$.

Для характеристики річного ходу температури важливо знати, що середня температура поверхні ґрунту перевищує $+10^{\circ}\text{C}$ вже в кінці квітня. На цей час до земної поверхні, вже надійшло 20% річної суми сонячного тепла. На початку чи в середині червня, коли температура перевищує $+20^{\circ}\text{C}$, ґрунт одержує понад 40% річного балансу. На час, коли температура опускається нижче $+20^{\circ}\text{C}$ (на початку вересня), ґрунтом засвоюється понад 80% річної суми сонячного тепла.

У нижньому шарі повітря температура знижується в середньому на 6° на кілометр висоти. Над Києвом часто спостерігається інверсія, тобто підвищення температури у атмосфері з висотою замість звичайного зниження. Наприклад, у безхмарну ніч при ясному небі, вихолодженні ґрунту через випромінювання, виникає приземна інверсія. Тому на перших поверхах будівель буває холодніше, ніж на дахах високих споруд. Інверсія спостерігається і на висоті, наприклад при шаруватих низьких хмарах. Під час інверсії холодне забруднене повітря застоюється в пониззях рельєфу та в місцях, які захищені від вітру.

Відносна вологість нічного повітря взимку становить 80-90%, влітку — близько 65%; удень — відповідно 80-85% та близько 50%. В окремі періоди повітря буває дуже сухим. Відомий випадок, коли вологість знизилася до 12%. Середній місячний дефіцит вологості повітря у жовтні-березні менший — 1,5 мб, а в червні-серпні — 8,5-9,2 мб. У серпні 1948 р. абсолютна вологість досягла 24,5 мб. Відчувалася сильна задуха. Взимку, незважаючи на високу відносну вологість повітря, абсолютна вологість дуже мала (завдяки низьким температурам). Так, при температурі 0° у їм куб повітря може міститися не більше 6 г водяної пари. Надлишок конденсується, оскільки відносна вологість за таких умов наближається до 100%. У січні 1950 р. абсолютна вологість знизилася до 0,3 мб.

У середньому за рік абсолютна вологість повітря в Києві становить близько 8,7 мб, влітку — 8-18 мб, взимку — 2-6 мб.

У Києві щороку в середньому нараховується 160 діб з опадами. У 1912 р. таких діб було 204, а в 1881 — 117. Сума опадів у середньому за рік становить 620 мм. Однак у різних районах міста та його околиць в одному й тому ж році вона буває різною. Відхилення від норми становить 30-50%. Наприклад, у 1961 р. у Немішаєво випало 380 мм, на Багриновій горі (південь міста) — 419 мм, у деяких частинах міста — понад 700 мм. У 1951 р. сума опадів у різних районах міста коливалася від 400 до 810 мм. Причина такої різноманітності — неоднорідність і строкатість ландшафту. Найбільша річна сума опадів — 356 мм — відмічена в 1947 р. в Пущі-Водиці. У 1933 р. в центрі міста вона становила 925 мм [29].

Велика різниця у кількості річних та місячних опадів відбиває особливості місцевого клімату, які складаються під впливом строкатості ландшафту та заліснення.

Найбільша місячна кількість опадів відмічена в червні (до 239 мм) і в серпні (до 223 мм). Найменша місячна сума опадів спостерігається взимку. Щороку в середньому буває 95 днів з сніговим покривом. Майже дві третини зимових опадів — тверді (сніг, снігові зерна). Одна чверть їх — змішані. Влітку переважають опади у вигляді дощу. Навіть у найсухіші літні місяці випадає не менше 4-6 мм. Але восени ця сума знижується до 1 мм за місяць. У такі сухі періоди велике значення має роса. За рік роса, іній, паморозь дають додатково до 30 мм вологи.

Геологічна будова і рельєф. Рельєф області в цілому рівнинно-горбистий, але досить розчленований, з загальним похилом поверхні з півдня і південного заходу і півночі та північного сходу до долини Дніпра. Основна частина території області розміщена в південно-західній частині Східноєвропейської рівнини, на так званому Київському шельфі.

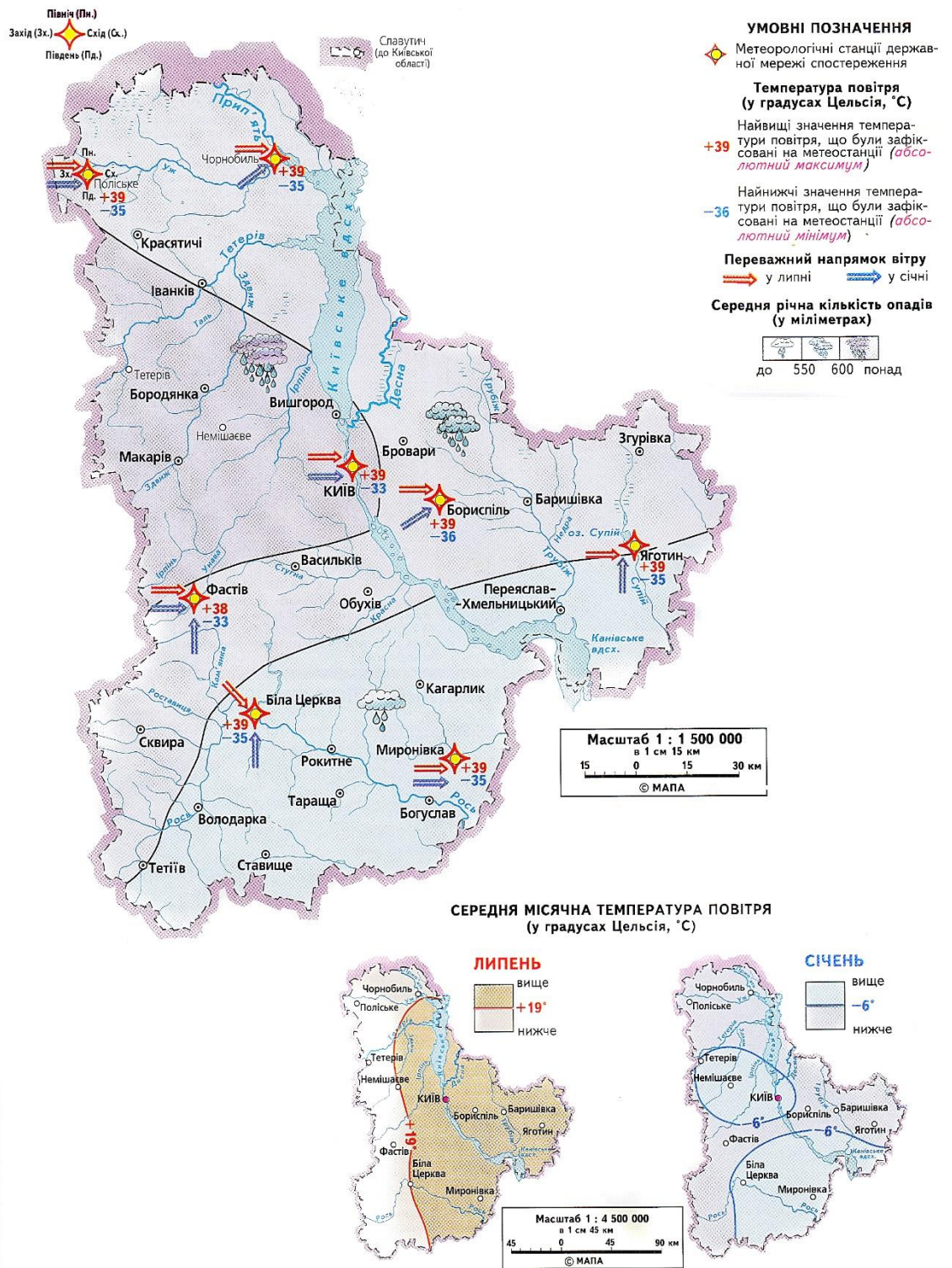

Рис.2.1. Клімат Київської області.
 Джерело: [28].

У першій половині верхньоюрської епохи східна частина Київщини була вкрита морем, але вже в нижньокрейдову епоху вся вона була сушею. У верхньокрейдову епоху трансгресія моря досягла свого максимуму, і морем була вкрита вся теперішня північна, а також східна і частково середня частина Київщини (включаючи і місцевість, яку займає тепер місто Київ). На початку палеогену море знову вкриває майже всю територію сучасної Київщини.

Особливо сильно на форми сучасного рельєфу області вплинуло так зване дніпровське зледеніння, під час якого льодовик вкривав більшу частину півночі України і сучасної території Київської області. Льодовик залишив після себе морену, піски, на яких тепер ростуть чагарники або ліси.

В основі південно-західної частини території Київської області лежить кристалічний масив, який є частиною Українського кристалічного масиву, що тягнеться від Рівненщини на південний схід до берегів Азовського моря. Корінні породи кристалічного масиву вкриті шарами четвертинних порід і виходять на денну поверхню лише у відслоненнях по берегах річок та в ярах.

Після відступу льодовика, внаслідок епейрогенічних процесів, сформувались Поліська низовина і Придніпровська височина. Згодом зі зменшенням потоків текучих вод долину Дніпра вкрили піски та намул. Зміни в режимі річки спричинили утворення долини і кількох терас.

В геоморфологічному відношенні північна частина області розміщена на Поліській терасовій рівнині, південна — на Правобережному придніпровському плато, а південно-східні райони - на Дніпровсько-Деснянській терасовій рівнині [30].

За характером поверхні Поліська терасова рівнина (точніше: південний схід правобережної її частини, що займає північ Київської області) являє собою плоску рівнину з загальним похилом на північ і схід. В районах, що прилягають до Прип'яті і Дніпра, поверхня являє собою

другу терасу цих рік і вкрита флювіогляціальними водно-льодовиковими та алювіальними пісками. Південна межа Поліської терасової рівнини на території області проходить по лінії, що йде від Житомира на Корнин—Фастів – Пост-Волинський і далі (огиначаючи Київ) до річки Ірпінь і по ній до Дніпра.

Придніпровська височина, розташована на Правобережжі, являє собою найбільш підвищену і розчленовану рівнинну місцевість у межах області. Вздовж Дніпра місцевість розчленована досить широкою мережею ярів. Особливо поширені яри в Кагарлицькому та деяких інших районах області. Руйнівна робота води і утворення ярів пов'язані з весняним таненням снігу і літніми зливами. Для запобігання утворення ярів проводяться значні протиерозійні роботи, в тому числі лісонасадження.

Придніпровська низовина, розташована на Лівобережжі і в межах області, має загальний похил на південь і південний захід. На схід від Києва низовина дуже широка, на ній розташовані тераси Дніпра; на другій піщаній терасі Дніпра рельєф погорбований дюнами. Місцевість в цілому мало розчленована, річкові долини неглибокі.

Місто Київ розташоване на обох берегах Дніпра; ядро міста, його історичний центр виник на правому березі на горбах (найбільші висоти яких не перевищують 100 м над рівнем моря). Найбільші з горбів — Старокиївський, Володимирський, Флорівський, Батиїв. Печерський. Тільки окремі частини міста (переважно Поділ) розташовані в річковій долині Дніпра. Лівобережна частина міста (Дарницький район) розташована на піщаних терасах. Територія Києва порізана численними ярами і балками, що наклало свій відбиток на плануванні вулиць, створило специфічні умови для забудови і роботи міського транспорту. Через те що в місті переважає пересічений рельєф місцевості з крутими схилами горбів, у багатьох випадках доводиться проводити великі роботи по запобіганню зсувам ґрунту, будувати дренажні колодязі, підпірні стіни тощо.

• Територія області знаходиться між $49^{\circ} 11'$ та $51^{\circ} 33'$ північної широти й між $29^{\circ} 16'$ та $32^{\circ} 12'$ східної довготи.

• Протяжність із заходу на схід – 190 км, з півночі на південь – 360 км.

• Загалом поверхня області рівнинна. Північна частина лежить у межах Поліської низовини; південно-західна і центральна – на Придніпровській височині; східна лівобережна частина області – у межах Придніпровської низовини.

• Найвище місце Київщини – пагорб біля села Круті Горби Таращанського району (273 м). Найнижче порівняно з рівнем моря знаходяться значні території Бориспільського (104 м), Бар-

ишівського (100 м) і Переяслав-Хмельницького (99 м) районів. Поверхня Київщини знижується з заходу на південний схід.

• Територією області течуть 177 річок завдовжки понад 10 км кожна.

• Область розташована вздовж середньої течії Дніпра – найбільшої річки, яка в межах області має протяжність 246 км.

Головні притоки Дніпра: Прип'ять з Ужем, Тетерів зі Здвижем, Ірпін з Унавою, Стугна, Красна, Рось із Роставицею, Горохуваткою, Протокою, Кам'янкою (праві) та Десна, Трубіж, Суній (ліві).

• В області є 55 водосховищ (найбільші з них Київське та Канівське), 2 383 ставки, в заплавах річок понад 750 невеликих озер.

Рис.2.2. Рельєф Київської області.
Джерело: [28].

Ґрунти. Ґрунти у межах області за їх механічним складом та фізико-хімічними властивостями досить різноманітні. Ґрунтовий покрив відповідає в основному ландшафтно-географічним зонам.

На півночі області найбільш поширені дерново-підзолисті ґрунти з невеликим вмістом гумусу. Ґрунти ці бідні на органічні речовини, погано затримують вологу, мають підвищену кислотність і тому характеризуються невисокою природною родючістю. По долинах Прип'яті (та Ужа), Дніпра і Тетерева (з притокою Здвиж) поширені дерново-глейові глибокі (лучні) ґрунти. Щоб поліпшити фізичні властивості підзолистих ґрунтів, їх збагачують перегноєм з метою поліпшення вологоємкості.

Окремими островами на півночі області і в долині Трубежа та інших річок поширені болотяні ґрунти, які раніше майже не використовувались; тепер значні масиви таких ґрунтів осушено і на них одержують високі врожаї сільськогосподарських культур [31].

В центральній і південній частині області на лесових відкладах поширені опідзолені чорноземи, сірі та світло-сірі опідзолені ґрунти. Ці ґрунти утворились на суглинковому лесі, багатому на вапно, і тому містять в собі органічних речовин більше, ніж північні, проте і вони є кислими ґрунтами.

На південному заході області (в районах Васильківському, Кагарлицькому та ін.) поширені глибокі мало гумусні чорноземи, що утворились на легкосуглинкових лісах.

В лісостеповій зоні іноді зустрічаються чорноземно-лучні та солонцюваті ґрунти, що містять багато солі, тому проводяться роботи з підвищення їх родючості.

У південній, лісостеповій частині області поширена ерозія ґрунтів, з якою проводиться рішуча боротьба.

Природні води Києва. Територія Київської області розташована в межах двох гідрогеологічних басейнів південно-західного крила Дніпровського артезіанського басейну і Українського басейну тріщинуватих вод. Річкова мережа області переважно належить до басейну Дніпра і тільки незначна частина річок на півдні області до басейну Південного Бугу.

Водний фонд Київської області представлений 1523 річками загальною довжиною 8,7 тис.км. За класифікацією по площі водозбору (ст.79 Водного кодексу України) річки розподіляються на:

- великі з водозбірною площею понад 50 тис.км², яких налічується три - Дніпро, Прип'ять, Десна;

- середні з водозбірною площею від 50 до 2 тис.кв.км, яких налічується дев'ять - Уж, Ірша, Тетерів, Ірпінь, Рось, Гнилий Тікич Трубіж, Супій, , Гнила Оржиця;

- малі - з водозбірною площею до 2 тис.км².- 1511 річок.

Розподіл річкової мережі по території Київської області неоднорідний. На Півдні Київщини річкова мережа густіша ніж на Півночі. На лівобережжі Дніпра найменш розвинута мережа річок, рельєф поверхні рівнинний, річки мають незначний похил і значну кількість безстічних площ, поверхневі води затримуються і в більшості не беруть надалі участі в формуванні стоку річок, створюється заболоченість.

Місто Київ знаходиться на мальовничих берегах основної водної артерії України – р. Дніпро з її численними затоками та 36 островами.

Крім р. Дніпро, водна мережа м. Києва нараховує 426 об'єктів:

- 10 малих річок, загальною довжиною – 86,26 км;
- 30 каналів, загальною довжиною – 62,37 км;
- 2 притоки загальною довжиною – 4,5 км;
- 36 струмків, загальною протяжністю – 50,09 км;
- 34 джерела;
- 141 озеро, загальною площею водного дзеркала – 996,4 га;
- 103 ставки, загальною площею водного дзеркала – 321,61 га;
- 43 штучних водойми, загальною площею водного дзеркала – 674,13 га.

У м. Київ гідрологічна мережа густа і різноманітна, переважна частина річок закута в колектори і бетонні жолоби. В основному київські

малі річки служать водоприймачами зливових вод і живляться за їх рахунок. Вони практично не замерзають внаслідок підвищеної мінералізації вод.

Озера. Озера – природні западини суші, заповнені прісними або солоними водами.

За походженням озера розподіляються на річкові, які утворилися в заплавах річок, просядкові, які виникли внаслідок вимивання розчинених гірських порід, як на Полісі та залишкові - відокремлені гирла річок.

Озера Київської області, як в цілому по Україні, вивчені недостатньо, натурні обстеження проводяться спорадично, через це дані про озера, площі їх водного дзеркала потребують систематизації по басейнах річок. Переважна кількість озер області знаходиться на заплавах річок Дніпро та Десна [32].

На території Києва розташовано 141 озеро загальною площею дзеркала води 473,53 га, які переважно належать до заплави Дніпра.

Водообмін в озерах незначний, вода надходить з обмеженої водозбірної площі під час повеней та паводків, а також за рахунок ґрунтових вод, верхній шар яких залягає близько від поверхні. Озера лівобережжя Києва переважно непроточні. Високий рівень ґрунтових вод і значна водопроникливість ґрунтів обумовлюють залежність озер від поверхневого стоку і меншу вразливість від урбаністичного впливу.

Рослинність Києва. Загальна площа земель лісового фонду Київщини становить 745.9 тис. га. Лісистість області 20.4%, але нерівномірна. Якщо в північних районах Київського Полісся вона складає в середньому 44%, то на півдні та південному сході вона дуже низька – 1.2-1.5% (Яготинський, Згурівський райони). За породним складом переважають шпилькові насадження (сосна) - 60%. Твердолистяні породи (дуб, ясен, граб) займають площу близько 27%, решту території займають м'яколистяні породи (вільха, тополя та ін.). Загальний запас лісів обласного підпорядкування –

116.6 млн. м³, в тому числі стиглих і перестійних – 12.8 млн. м³. Середній запас деревини на 1га становить: 204.0 м³ спілих і 284.0 м³ перестійних.

За екологічним і господарським значенням ліси області поділяються на першу і другу групи. До першої групи на площі 550.6 тис. га (73.8% від загальної площі) належать ліси, що виконують переважно природоохоронні функції. Друга група на площі 195.3 тис. га (26.0%) - ліси, що поряд з екологічним мають експлуатаційне значення. Всього лісів першої та другої групи, можливих для експлуатації, по області 294.9 тис. га, а 451.0 тис. га (60%) взагалі не включено в розрахунок головного користування, в тому числі захисні насадження – 254.9 тис. га та лісовий фонд зони відчуження 196.1 тис. га [33].

Згідно матеріалів лісовпорядкування середній приріст деревини на 1га покритої лісом площі за рік по області становить 4 куб. м. Враховуючи, що покрита лісом площа займає 572.0 тис. га (77% від загальної площі лісового фонду), то загальний приріст деревини по області становить близько 2.3 млн. м³.

Відсоток використання річного приросту складає 36.7%, тобто більше однієї третини. Для порівняння: по Україні в цілому – 37%, Австрія – 77%, Угорщина – 75%, Німеччина – 81%, Швейцарія – 84%.

Згідно проектів лісовпорядкування, що затверджуються органами лісового господарства за погодженням з обласним держуправлінням екології та природних ресурсів, заготівля деревини по головному користуванню в лісах державних лісогосподарських підприємств та інших лісокористувачів щорічно проводиться в суворій звітності з розрахунковою лісосікою.

Як показує довгостроковий прогноз, площа стиглих і перестійних насаджень в лісах області на протязі наступних 30 років буде постійно збільшуватись. Це видно з вікової структури лісів:

Таблиця 2.1.

Характеристика лісів України

Тип лісів	Відсоток
молодняки	35.7%
середньовікові	45.9%
пристигаючі	11%
стигли, перестійні	7.4%

Джерело: [33].

На території Київської області зростає 17 види рослин занесених до Червоної книги України, які зустрічаються винятково в степових або наближених до них біотопах. Так, тут зустрічаються астрагал шерстистоквітковий; брандушка різнобарвна; відкасинок осотоподібний; зморшок степовий; катран татарський; ковила волосиста; ковила дніпровська; ковила пірчаста; косарик черепитчасті; пізньоцвіт осінній; рожевопластинник смердючий; рябчик руський; смілка литовська; сон великий; сон лучний; сон розкритий; шафран сітчастий (рис.2.3.).

Тваринний світ. Хоча дослідження фауни Києва ще далеко не завершені, вже відомо, що в межах міста, мешкає не одна тисяча видів тварин. На початку 1970-х років з 259 видів тварин, занесених до Червоної книги, 83 мешкало в Києві. За останні 30 років майже половину видів цього списку (41 вид) вже не побачиш. Поясненням цього є збільшення частки міської забудови. [33 с. 25]

Неабиякий інтерес викликають на перший погляд непомітні безхребетні тварини, наявність у Києві яких - це ознака того, що екологічний стан міста ще не зовсім поганий. Це, в першу чергу, мешканці водойм, зовні неподібні на тварин губки, різноманітні ракоподібні, моллюски, серед яких чимало наземних видів, і навіть п'явки. П'явку медичну занесено до Європейського Червоного списку тварин, що зникають у світовому масштабі.

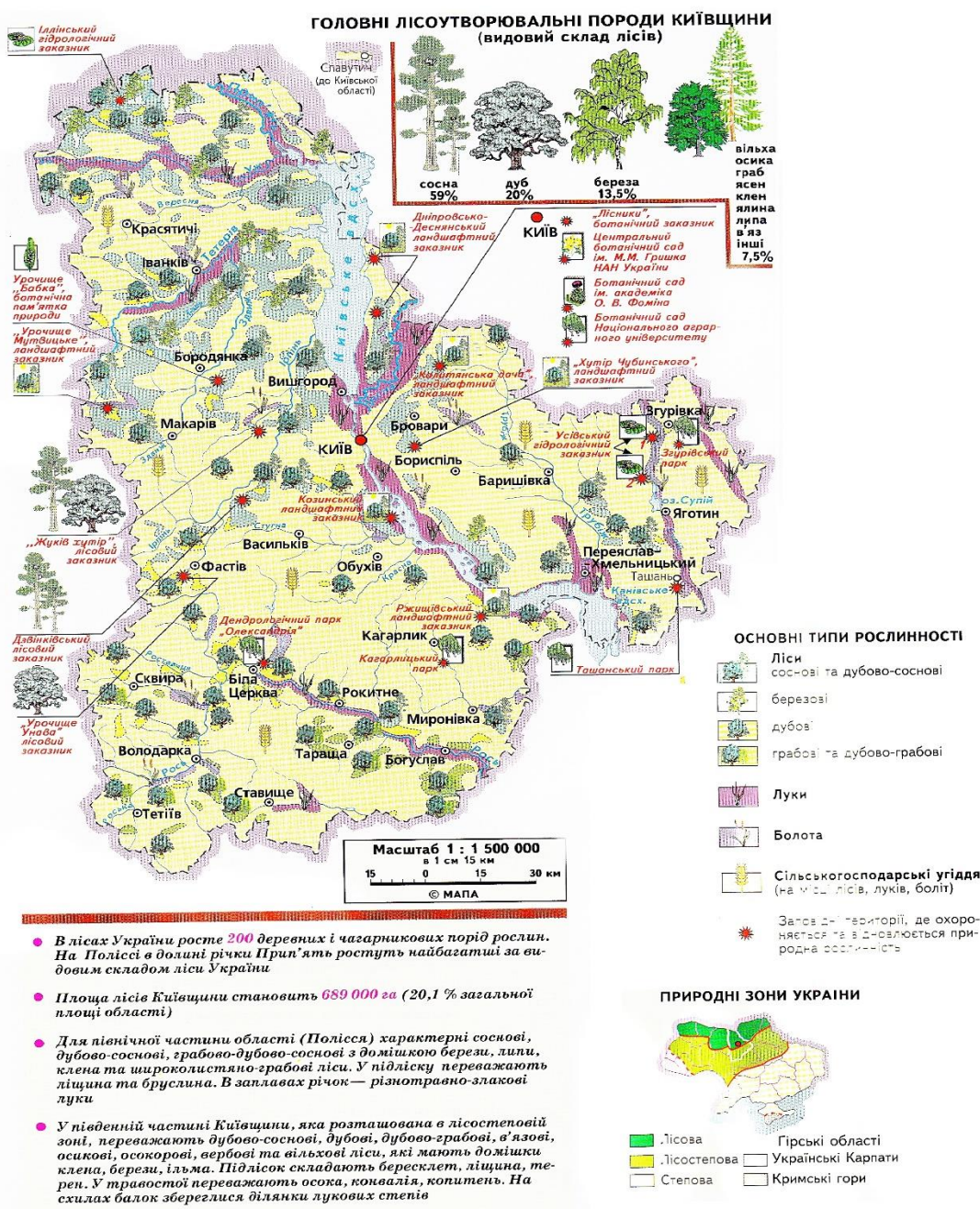

Рис.2.3 Рослинність Київської області.
Джерело: [33 с.26].

Останнім часом зустрічаються певні види тварин, які не тільки добре себе почувають у великих містах, а вже й навіть жити не можуть у відриві від цивілізації. Прикладом може стати єдиний представник ряду скутигер - мухоловка звичайна. Ця хижа тварина, що живе на південному узбережжі Криму, пристосувалася до життя у панельних будинках, де полює на невеликих павуків, тарганів і кімнатних мух, і стала в Києві більш пересічною ніж у природних умовах [33 с.30].

Найчисленнішими представниками дикої фауни столиці по праву можна вважати комах, кількість видів яких навіть у межах такого індустріально насиченого мегаполіса, як Київ, налічує кілька тисяч. Особливий природоохоронний та естетичний інтерес викликають великі комахи: бабки, богомоли, коники, метелики, жуки і джмелі. Всього в межах Києва виявлено близько 30 рідкісних і тих, які охороняються, видів комах. До них належать дивовижно чарівні бабки красуня-діва і блискуча, найбільший представник цього ряду дозорець-імператор. Поміж жуків привертає увагу рогач звичайний - вид Червоної книги, що охороняється в масштабі всієї Європи. Його можна зустріти в Голосієві та Пущі-Водиці. Там, де ще залишилися старі верби, зустрічається зелений мускусний вусач. Особливу увагу привертають червонокнижні представники ряду лускокрилі. У заказниках ще можна побачити найбільших денних метеликів— парусників: махаона і мнемозіну. Мешкають у нашому місті й рідкісні нічні метелики. У заказнику «Лісники», лісопарку «Конча-Заспа» та урочищі «Феофанія» ще трапляються великі метелики сатурнії, яких ще звуть «нічними павиноочками». Зацікавленість вчених-натуралістів викликають найбільш швидкісні комахи метелики-бражники, які годуються нектаром. У межах Києва є види комах, занесені до Червоної книги: прозерпіна та бражник скабіозовий. У місті зустрічається чимало жалючих комах: джміль моховий і яскравий. Деякі з них потребують особливої охорони, і їх також занесено до Червоної книги. На відкритих ділянках лісопарку «Конча-Заспа» можна зустріти види, притаманні степовій зоні:

сколію-гіганта і яскравих металево-синіх бджіл-теслярів. Цікаво, що звичайну для наших лісів руду лісову мурашку включено до Європейського Червоного списку.

Список риб, що водяться в водоймах міста налічує щонайменше 52 види, що входять до складу 8 рядів. Найбільше представлений ряд коропоподібні, до якого відносяться головні промислові види Дніпра: плітка і лящ, а також ще 20 видів. До другого за числом видів ряду окунеподібних відносяться як звичайні види: окунь, судак, йорж звичайний, так і мало кому відомий кремезний йорж Балона, а також не менш ніж 15 видів бичків. Звичайними в Дніпрі біля Києва залишаються щука, сом і минь, з'явилися й інші морські види: тюлька і морська іглиця пухлошока, яка зараз є дуже чисельною у всіх чистих озерах дніпровської заплави. За останні 30 років видовий склад риб Київщини, з одного боку, збагатився не менш ніж на 17 видів малоцінних і нехарчових видів-інтродуцентів, серед яких є навіть тропічна рибка гупі, що живе протягом цілого року у каналах Бортницької очисної системи. З іншого боку, іхтіофауна Києва побіднішала не менш ніж на 10 видів, причому за рахунок таких цінних промислових риб як марена дніпровська, вирезуб, підуст, стерлядь, йорж-носар. Важко тепер уявити, але ще на початку ХХ сторіччя в озерах Конча і Заспа неодноразово зустрічалися двометрові осетри.

У Київському мегаполісі зустрічаються 6 видів плазунів: 4 види ящірок, 1 – змії (вуж звичайний) і 1 — черепах. Рептилії погано витримують антропогенне навантаження і саме тому в забудованій частині міста не зустрічаються. Тільки в зеленій зоні можна натрапити на ящірку прудку і веретільницю. В Кончі-Заспі ще зрідка зустрічаються ящірки живородна і зелена. У більшості київських озер ще збереглися досить численні популяції черепахи болотяної, яка вже практично вимерла в Західній Європі. Саме тому її занесено до Червоної книги Міжнародної спілки охорони природи.

У межах Києва гніздиться понад 110 видів птахів. Варто зазначити, що практично всі види потребують особливої охорони. На центральних вулицях нашої столиці можна почути спів птахів, яких необхідно брати під охорону: великої синиці, чорного дрозда, рихвістки-чорнушки, сірої мухоловки, шпака, зяблика й зеленька, а білу плиску можливо побачити на тротуарах Хрещатика. На горищах будівель гніздиться невеличкий сокіл - чеглик; часто зустрічається значний за розміром хижак — канюк звичайний. У міських парках столиці стали звичайні чикотень, блакитна синиця, мухоловка строката, в пушах можна зустріти гнізда славок і вівчариків, а в зимовий період — і сов. Найулюбленішим пернатим мешканцем наших парків по праву вважається соловей, проте його кількість за останні 30 років зменшилась. Особливий інтерес викликають, добре помітні біляводні та водоплавні птахи: мартин озерний, крячок річковий, очеретянки велика і ставкова курочка водяна, лиска, крижень та бугайчик. Подекуди .в передмістях Києва (Троєщині, Кончі-Заспі) ще є гнізда білого лелеки.[]

Світ ссавців Києва ненабагато бідніший, в межах Києва зустрічається 48 видів. Найбільш численними в місті є представники рядів комахоїдні (їжак звичайний, кріт європейський, землерийка-бурозубка звичайна та землерийка-білозубка мала) і гризуни. Тільки мишоподібних гризунів у Києві налічують 13 видів. В місті зустрічаються й інші види: соня сіра і горішкова, підземний мешканець сліпак подільський, якого занесено до Червоної книги і білка звичайна, яку можна вважати живим символом міста.

На особливу увагу та охорону заслуговують кажани. Це єдиний ряд ссавців, якому загрожує зникнення в Європі. Тому всі види кажанів, належать до видів, що підлягають особливій охороні. У межах Києва зафіксовано 10 видів кажанів, занесені до Червоної книги: мала вечірниця, ставкова нічниця, середземноморський нетопир.

Аналіз фауни міських лісів, островів та водних об'єктів показав, що вона відрізняється великою різноманітністю. Тільки хребетних тварин в регіоні відмічено 212 видів 31 роду 6 класів. Переважну більшість складають птахи – 110 видів. Зустрічається 30 видів ссавців. До найбільш типових можна віднести лише мілких представників, таких як кріт звичайний, бурозубка звичайна, полівка лісова та звичайна, миша велика та мала лісова, білка. Незчисленно зустрічаються їжак звичайний, кутора звичайна, лисиця, куниця кам'яна, заєць сірий. З парнокопитних в невеликій кількості мешкають козуля європейська, свиня дика, лось. Важливу роль у збереженні біорізноманіття міста відіграє Дніпро з його затоками, протоками, островами. Тут не тільки гніздяться десятки видів птахів, але й відмічаються тисячні скупчення останніх в період перелетів та зимівель. Причому, нерідко це червонокнижні види. На Бортницькій зрошувальній системі декілька років тому зимувало до двох десятків орланів-білохвостів. Промислового значення тваринний світ міста немає і підлягає охороні [33 с.34].

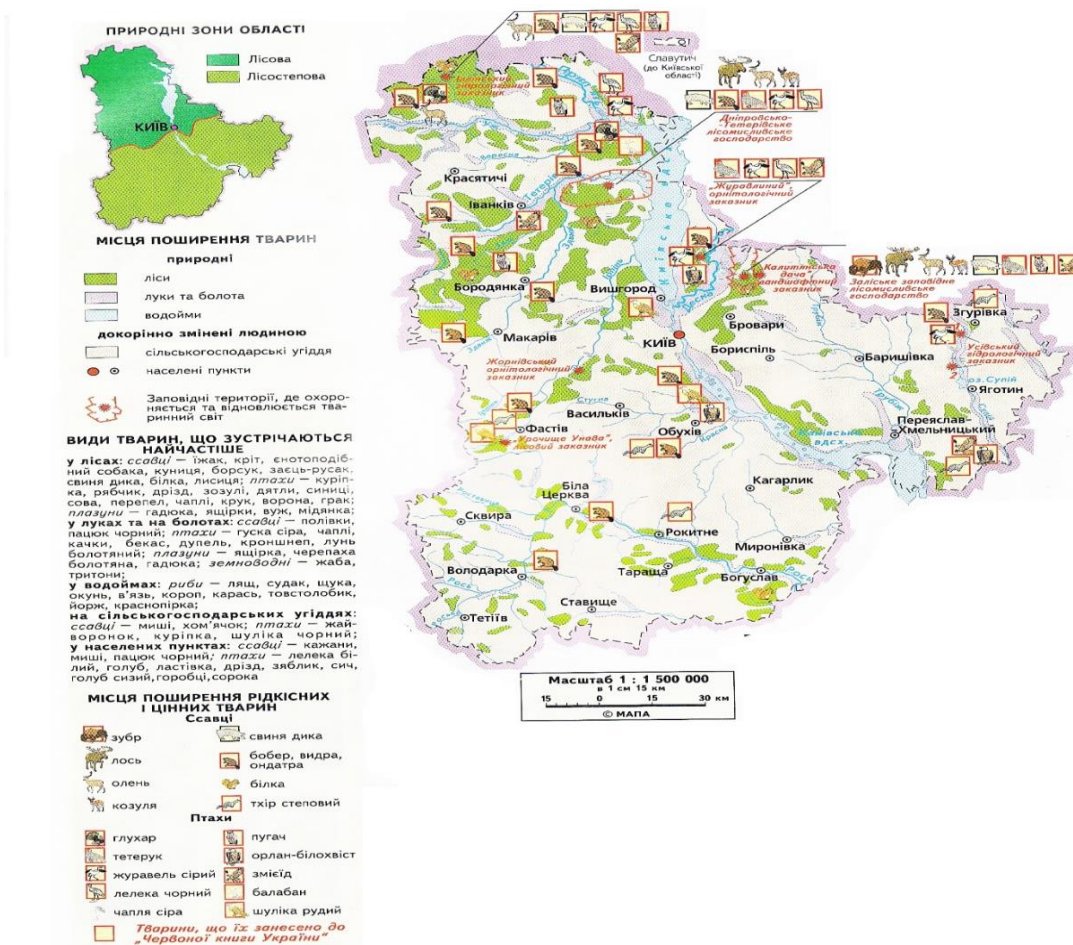

Рис.2.4. Тварини Київської області.
Джерело: [33].

Таким чином, Київська область характеризується багатством природних ресурсів та різноманітними ландшафтами, що створюють сприятливі умови для розвитку сільського господарства, промисловості і туризму. Вигідне географічне розташування та помірний клімат сприяють економічному зростанню регіону. Природні й географічні особливості області визначають її значущість на національному рівні.

2.2. Туристична інфраструктура Київської області

Формування ринкових відносин в Україні, подолання економічної кризи потребує структурної перебудови національної економіки, зміни

традиційних пропорцій між її галузями. Пріоритетний розвиток при цьому повинні одержати не тільки галузі промисловості, продукція яких дозволить задовольнити потреби людини, але й невиробнича сфера. Більшість розвинених країн вже пройшли цей шлях.

В останні роки хрестоматійними вже стали відомості про те, що туризм за доходами посідає друге місце у світі, поступаючись лише нафтовій промисловості. Із статті в статтю переходять цифрові дані Всесвітньої туристичної організації (ВТО) про чисельність туристів, що в середині 90-х років досягла майже 600 млн. чоловік, а щорічно витрати жителів планети на міжнародні подорожі склали понад 400 млрд. дол. США. Загальновідомо, що міжнародний туризм на кінці ХХ століття став визначним соціально-культурним явищем у світі [34].

Невипадково вперше в історії України уряд проголосив туризм одним з пріоритетних напрямків розвитку національної економіки, адже туристичний бізнес визнано ще й одним з найбільш високорентабельних і швидкоокупних. Визнанням ролі та місця України у світовому туристичному співтоваристві стало її обрання до складу Виконавчої ради Всесвітньої туристичної організації – керівного органу цієї міжнародної установи, структурного підрозділу ООН. Це дозволить нашій країні активніше інтегруватися в міжнародний туристичний простір і сприятиме розвитку в Україні різноманітних видів туризму, підвищенню економічної ефективності та посилення соціального спрямування в галузі.

На сьогоднішній день в Україні діють близько 2700 туристичних фірм, що мають державну ліцензію. В загалом в світі Україну мало знають як туристичну державу, що в свою чергу пов'язано з рекламою. В Україні почали проводити туристичні міжнародні салони та ярмарки. Два з них вже стали традиційними – в жовтні та березні. Укладаються договори на міждержавному рівні про туристичне співробітництво із зарубіжними країнами. Розпочато сертифікацію матеріальної бази туризму (готелів, ресторанів, туристичних фірм). Також ведеться робота по залученню

інвестицій в туризм. На досить серйозному рівні проводиться підготовка кадрів. Все це дає підстави говорити, що останнім часом Україна робить впевнені кроки в галузі туристичної індустрії.

Туристичним центром світового значення стала прекрасна столиця України – Київ, віком 1500 років, стольне місто стародавньої та могутньої Київської Русі, історичний центр східнослов'янської державності та духовності. Сучасний Київ з населенням понад 2,5 млн. чоловік і територією близько 800 кв. км є осередком великого туристичного потенціалу.

Оспіваний у визначних літературних пам'ятках Київської Русі «Повісті минулих літ» і «Слові о полку Ігоревім», Київ доніс до нас шедеври давньоруської культури, що є одним з вищих досягнень людської цивілізації. Київ зберігає більш як 2000 унікальних архітектурних пам'яток. Це всесвітньовідомі Києво-Печерська Лавра та Софійський собор, внесені до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, руїни Золотих воріт, Кирилівська та Андріївська церкви, Видубицький монастир, Володимирський собор, Маріїнський та Кловський палаци, Національний театр опери та балету, Унікальний Андріївський узвіз, архітектурний ансамбль Хрещатика, близько 30 музеїв, численні пам'ятки [34 с.120].

До послуг туристів у Києві близько 1000 ліцензованих туристичних підприємств, готелі, кемпінги, туристичні бази, санаторії, будинки відпочинку, чудові курорти, ресторани, бари, казино, бістро, кафе, комфортабельні автобуси та легкові автомобілі. І головне багатство столиці – безмежна гостинність українців, приваблива краса народних традицій, невичерпна духовність національної культури.

Важливу роль для задоволення пізнавальних потреб туристів відіграють історико-культурні ресурси. Це, насамперед, пам'ятки історії та культури, музеї, промислові та сільськогосподарські підприємства та ін., які використовуються для пізнання краю, його історії, обрядів, звичаїв населення та інших культурних цінностей.

Усі історико-культурні об'єкти, які зацікавлюють туристів і екскурсантів оцінюються в залежності від ступеня їх пізнавального та виховного значення, природного оточення, сучасного використання. Як свідчить аналіз, роль пам'яток історії та культури в туризмі зводиться до виконання таких основних функцій (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Історико-культурні об'єкти та їх значення

Назва	Значення
1. Виховна	виховання патріотичних почуттів, любові до рідного краю
2. Просвітницька	поширення відмінностей і знань у галузі науки, культури, мистецтва
3. Містобудівна	формування своєрідного художньо-виразного середовища відпочинку, розкриття історичної індивідуальності конкретного населеного пункту, його архітектурної традиції
4. Економічна	пом'якшення сезонної нерівномірності завантаження туристичних підприємств, підвищення рентабельності туристичних послуг шляхом організації екскурсійних заходів, створення умов для ефективного і змістовного цілорічного відпочинку населення
5. Практична	стосується пам'яток архітектури, які мають експлуатаційну цінність і можуть служити базою для розгортання постійних або тимчасових експозицій, туристичних закладів та ін.

Джерело: розроблено автором за даними [35].

В Київській області діє розгалужена мережа установ культури, до якої входять 848 клубів, 918 бібліотек, концертно-творча організація «Київщина», 237 музейних установ, зокрема всесвітньо відомий Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав». Значна частина музеїв розташована в меморіальних садибах, будинках, квартирах, тобто безпосередньо в нерухомих пам'ятках історії та культури. Наприклад, музей – К. Стецька

(Київська обл.), «Битва за Дніпро в районі Переяслава-Хмельницького» (відділ Переяслав – Хмельницького історико-культурного заповідника).[]

Київський обласний археологічний музей розташований на дніпровській кручі у сьї Трипілья. У музеї представлені старожитності зарубинецької, черняхівської, пеньківської, колочинської, волинцівської та рогденської культур. За сучасними дослідженнями на території Київського Подніпров'я відомо понад 100 пам'яток трипільської культури. До музейного комплексу входить Дівич-гора де виявлено святилище і могильник зарубинецької культури II ст.. до н. е.

На Київщині велика кількість пам'яток історії, архітектури та мистецтва. Багато з них мають загальнодержавне, а деякі – світове значення.

Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини – музей просто неба, розташований в околицях Переяслав-Хмельницького. Входить до складу національного – етнографічного заповідника «Переяслав».

В музеї представлено українське село Середньої Наддніпрянщини, як кінця XIX, початку XX ст., так і будівлі та стоянки з часів пізнього палеоліту до часів Київської Русі. На території 30 га розміщено 13 тематичних музеїв, які є органічним продовженням музею-села [36].

Музей ознайомлює з народною культурою, архітектурою та творчістю, звичаями та обрядами українців Середньої Наддніпрянщини. До уваги відвідувачів 122 пам'ятки народної архітектури, понад 30 тисяч пам'яток матеріальної і духовної культури.

Пам'ятки народної архітектури, понад 30 тисяч пам'яток матеріальної і духовної культури.

На території музею розташовано 185 об'єктів, з них 104 пам'ятки народної архітектури XVII-XIX ст., в тому числі 20 дворів з хатами та господарськими будівлями, 23 різноманітні установки та майстерні, більше 20тисяч витворів народного мистецтва, знарядь праці, речей побуту, зібраних в лісостеповій зоні України. Прикрасою музею є два рукотворні ставки,

дендропарк з десятками тисяч дерев та кущів, дбайливо доглянуті двори та городи [37].

Музей українських обрядів та звичаїв. Музей знаходиться на території музею просто неба, відкритий під час святкування Зеленої Неділі у 1989 р. Експозиція складається із чотирьох кімнат, що розповідають про звичаї, обряди, традиції від давнього часу до наших днів.

Перша зала містить експонати, які свідчать про звичаї наших пращурів у дохристиянський період. У другій залі можна побачити «ряжених», які ходили під час різдвяних свят, вітаючи господарів з народженням Ісуса Христа. Далі зображено святкування Водохреща, Великодня, Зелених свят та ін.

У наступній залі розповідається про родинно-побутові свята і звичаї пов'язані з ними. Це – весілля, народження дитини, вечорниці, поховальні обряди. В останній залі можна ознайомитися з сучасними українськими обрядами і звичаями.

Музей історії української православної церкви. В унікальній пам'ятці дерев'яного мистецтва (Сухоярській церкві) 1775 року, перевезеній до заповідника із села Сухий Яр Ставицького району Київської області, знаходиться Музей історії Української православної церкви. Будівля трьохзрубна з трьома банями, середній зруб – довший і ширший.

В музеї експонується підбірка матеріалів, пов'язаних із життям Ісусу Христа, Богородиці та інших святих, ікона «Хрещення Русі у 988 році».

У вітринах розміщено релігійну літератур, стародруки, твори Василя Великого, Іоана златоуста, Григорія Богослова. На стіні висять ікони з зображення митрополита Переяславського Єфрема, день пам'яті якого відзначається 10 лютого.

У XVI-XVII ст. церква стає національною. В експозиції показано портрет Слисся Плетенецького архімандрита Києво-Печерської Лаври, який заклав у Лаврі друкарню і в 1616 році видав «Часопис». Далі портрети гетьмана Сагайдачного, який переконав патріарха Феофана відновити у Києві

у 1620 році православну митрополію , а також Перта Могили який зібрав Київський собор і затвердив «Катахізіс» української православної церкви; ікони 12-тинайголовніших свят, пов'язаних із життям Ісуса Христа – (Різдво, Хрещення, Великдень, вознесіння).

Яготинський державний історичний музей розташований у центрі міста. Це великий музейний комплекс, що складається з об'єднаних в єдине ціле темою історії рідного краю окремих відділів – музеїв, широко відомих не лише на Київщині.

Місто Яготин – одне з найстародавніших міст Київщини. Історія сягає в глибоку давнину. Життя території Яготинщини зародилася в добу палеоліту.

Музейна експозиція розміщена в 14 зала і висвітлює історію Яготинщини з найдавніших часів до сьогодення нерозривному зв'язку з історією України.

Музей має 7 філіалів: «Картинна галерея», музей «Флігель Тараса Шевченка», «Музей етнографії», археологічний музей «Добронічівська стоянка», меморіальний музей – народної художниці України Катерини Білокур, краєзнавчий музей ім. двічі Героя Радянського Союзу А. Г. Кравченка та краєзнавчий музей С. Капусниці. [37 с. 129].

Також, на території Київщини проходить значна кількість фестивалів. Які під час проведення допомагають по-перше розвитку в економічній сфері області, по-друге в туристичній. А саме 13 Ювілейний Фестиваль Всеукраїнської авторської лісової пісні «Лісова Фієста» у м. Боярка, фестиваль культури та історії «Парк Київська Русь» с. Копачев Обухівського району Київської області тощо

Отже, на території Київської області знаходиться чимала кількість пам'яток історії, архітектури та мистецтва. Нинішня Київщина налічує біля 6000 пам'яток культурної спадщини, зокрема, 1194 пам'ятки різних епох-давніх поселень , городищ , могильників , курганів, змійових валів, місць битв та історичних подій, що входять до значних прошарків історії, які

впродовж тисячоліть створювали підвалини сучасної цивілізації на території області. 2010 археологічних пам'яток області занесена до Реєстру нерухомих пам'яток, вісім міст області віднесено до міст Всеукраїнського історичного значення.

Готельне господарство. Щорічно Київ щиро приймає мільйони гостей з усього світу. Подальший розвиток столиці як центру політичних, економічних, соціальних та історико-культурних зв'язків України сприятиме поширенню регіональних і міжнародних відносин, створенню відповідних умов для забезпечення сучасного рівня пересування мешканців і гостей столиці. Особливо це стосується готельної інфраструктури міста, що поки що не відповідає усталеним вимогам світових стандартів [38].

На сьогодні у місті Києві нараховується понад 100 об'єктів готельного господарства різного відомчого підпорядкування. Цей показник не є остаточним і вирішальним, крім того, він не дає уявлення про динаміку розвитку галузі в цілому, тому що серед перелічених об'єктів понад половини використовуються в якості відомчих гуртожитків, частково переобладнаних під готельні номери. Таке явище поширюватиметься тим більше, чим більше будуть загострюватись проблеми соціального становища населення, яке на сьогодні сприяє збільшенню попиту на дешеві номери з обмеженою комфортністю. Тому загальний рівень життя надалі буде деякою мірою обумовлювати зміщення акцентів у наданні готельних послуг різноманітними організаціями та установами міста.

Однак, така тенденція не є загальногалузєвою та перспективною, про що свідчать основні показники функціонування центральних готелів Києва, що спроможні надавати більш-менш професійні послуги своїм клієнтам. Таких готелів нараховується 21 із загальною кількістю 5962 номери (11460 ліжко-місць). Із цих, відповідно до старих норм-класифікаторів, 12 відповідають вищому класу категорії «Б», 2 - першому класу та 6 – другому класу. Але слід зазначити, що рівень обслуговування та вартість номерів дуже відрізняються від практичного досвіду ціноутворення послуг готельних

господарств великих міст Західної та Східної Європи. Насамперед це стосується невідповідності рівня внутрішньої інфраструктури існуючим світовим стандартам. Тому необхідно спрямовувати зусилля на розв'язання проблем щодо якісного поліпшення стану обслуговування.

У сучасних умовах проявляються тенденції погіршення стану послуг готельного господарства. Насамперед, проблема обумовлюється зниженням активності туризму, який до недавніх часів відігравав значну роль у розвитку галузі. Якщо порівнювати структурне відношення за кількісними та якісними показниками відвідувачів готелів, то статистика свідчить, що до 1992 року при середньому завантаженні готелів до 108 %, частка туристів становила понад 50 % від загальної чисельності клієнтів (крім готелів системи «Інтурист»). Результати діяльності за 1995-1996 рр. свідчать, що чисельність туристів, які звернулися за послугами до київських готелів, зменшилась майже в десять разів, що значно поглибило фінансову скруту готельних господарств. Відповідно і середній рівень завантаженості знизився до 50-60%. Як наслідок, вільні місця поступово перетворюються на офісні приміщення, функціонування яких дає можливість хоч якось підтримувати рівень рентабельності готельних господарств.

Одним із шляхів вирішення проблем розвитку туризму є створення відповідних умов для туристичних фірм, що працюють на внутрішньому ринку. Досвід зарубіжних країн вказує на те, що внутрішній ринок туризму повинен мати пільговий режим оподаткування і ця проблема повинна вирішуватись першочергово.

Водночас в світі спостерігається тенденція до зменшення частки іноземців у готелях за рахунок розташування їх у приватному секторі. Це не вимагає значних капіталовкладень, але може приносити чималі прибутки за рахунок податків. Оцінка використання іноземними громадянами приватних жилих приміщень не може бути об'єктивною через відсутність статистичних даних, але очевидно, що цей вид розселення буде користуватися стійким попитом туристів.

Використання цієї форми розташування вимагає розробки організаційних форм і, насамперед, створення комерційних бюро, через які приватні особи зможуть здавати помешкання туристам, що забезпечить контроль за якістю наданих послуг, так і за податковими відрахуваннями, в т. ч. валютними, в бюджет міста.

Для підвищення ефективності використання готельного господарства необхідно сприяти подальшому розвитку внутрішнього туризму. Паралельно з цим потрібно якнайшвидше вирішувати проблеми функціонування діючих готелів, як цілісних комплексів. На жаль, ще багато таких, що спроектовані та зведені в системи з відповідною інфраструктурою (ресторани, бари, магазини, автостоянки), а у теперішньому стані функціонують як окремі господарські об'єкти з розірваним циклом виробництва.

Подальший розвиток галузі тісно пов'язаний з приватизацією, яка відкриває можливості для поглиблення економічних зв'язків, та зовнішніми фінансовими установами в пошуках інвестиційних партнерів. На сьогодні змінили форму власності вже 11 готелів міста, серед яких 10 готелів стали акціонерними товариствами та один набув статусу приватної власності. Крім того в найближчий час необхідно завершити роботу щодо сертифікації готельних послуг, тобто впровадження «зіркової» системи класифікації, яка є найпоширенішою у світі, ідентифікації рівня та класу готелів. Це дозволить Україні увійти до міжнародної системи готельного бізнесу, що сприятиме поширенню ділових та туристичних зв'язків на регіональному та міжнародному рівнях.

На сьогодні м. Київ, як столиця європейської держави, має бути забезпечений 3-4 п'ятизірковими, 12-15 чотиризірковими та 40-50 тризірковими готелями. Цей показник набагато перевищує існуючі норми, так як перевищує забезпеченість місцями, що становить 6 місць на 1000 осіб. Але розбудовувати галузь необхідно і робити це слід у комплексі з розв'язанням нагальних питань, як на макро-, так і мікроекономічному рівнях.

Але не дивлячись на багато недоліків в Києві – столиці України є готельні комплекси, які відповідають європейським стандартам і користуються популярністю як іноземних туристів так і вітчизняних бізнесменів. На мою думку, досить вдалим прикладом будуть готельні комплекси «Братіслава» та «Дніпро» [39].

«Дніпро» – улюблений готель бізнесменів та дипломатів. На мальовничих київських пагорбах здійснюється велична споруда великого готельного комплексу. З його горішніх поверхів відкривається гідний подиву краєвид – від «Українського дому» в самому серці української столиці до лаврських дзвіниць, й аж ген квартали величезного міста, що сягають обрїю. Неподалік від готелю – Верховна Рада України, Софійський собор, численні магазини, банки, театри та музеї Києва. Розташований в епіцентрі ділового й культурного життя столиці «Дніпро» користується неабиякою популярністю поміж іноземних та українських гостей. Цінують тутешній сервіс і зарубіжні колеги, недарма «Дніпро» – член елітарного «Трейд лидерз клубу» та володар міжнародної відзнаки «Золота зірка» за впровадженням нових технологій та високий рівень готельних послуг.

Понад 180 комфортабельних номерів завжди готові прийняти гостей столиці. Вишукані президентські апартаменти (у кожного своє ім'я – Джульєтта, Олександр, Афродіта ...) включають дві спальні, кімнату для секретаря, ванну кімнату з гідромасажним обладнанням, телефон, супутникове телебачення, бар, їдальню з повним набором посуду й холодильником, сервіровку для прийому гостей. 2- і 3-кімнатні люкси також мають телефон, супутникове телебачення, ванну, холодильник і сервіровку. Окрім того, в готелі є напівлюкси і однокімнатні номери. На дванадцятому поверсі розташовані номери, що відповідають чотиризірковому рівню. Привітний і чуйний персонал створює для гостей умови справжнього комфорту. Три швидкісні пасажирські ліфти сполучають між собою 14 поверхів готелю. Не виходячи з нього, можна обміняти валюту, замовити авто напрокат, придбати квитки на будь-які авіалінії світу, а також

скористатися послугами перукарні, стоматологічного кабінету, пральні, хімчистки. До послуг гостей – крамниці та кіоски, пивний бар. Ресторан «Дніпро» за вишуканістю інтер'єрів – серед найкращих в Україні, а його кухня, без перебільшення, одна з найсмачніших в Києві. Страви тут переважають, звісно, українські, але й пропонується безліч сучасних європейських. У розпорядженні тих, хто прибув до Києва у справах – бізнес-центр. Тут їм нададуть телексний чи факсимільний зв'язок, швидко зроблять ксерокопії та переклад. Для організації переговорів, конференцій, семінарів можна замовити конференц-зал, а для урочистих презентацій – банкетний. Тим, хто бажає ознайомитися зі стародавнім і вічно молодим Києвом, допоможуть досвідчені гіді й перекладачі. А розважитись і красиво відпочити завше можна в нічному барі «Дніпро» [39 с.15].

Готельний комплекс «Братіслава» розташований на лівому березі Дніпра в мальовничій частині Києва. Неподалік від готелю станція метро «Дарниця», і за 15 хвилин можна дістатися до центру міста. До послуг гостей затишні зали ресторану «Братіслава» з кондиціонованим повітрям, бари, кафе, банкетні зали. Ресторан пропонує найсмачніші страви національної та європейської кухні, напої в широкому асортименті, холодне фірмове пиво та свіжий хліб власного виробництва.

За помірну плату пропонується комфорт та спокій в готельних номерах класу «Люкс», одно та двомісних. В службі прийому допоможуть вирішити всі питання: замовлять таксі, телефонні переговори, екскурсії, квитки до театрів, авіа або залізничні квитки, знімуть копії з документів, відправляють та приймають листи по факсу.

У готелі працюють аптека, перукарня, кіоск по продажу газет та журналів, пункт обміну валют. Служба безпеки готелю працює цілодобово. До ваших послуг також, зал для проведення конференцій, охороняється автостоянка.

У готелі 365 номерів (836 місць). У кожному номері – душ, туалет, телефон, 3-програмний радіоприймач. За додаткову плату можна

скористуватися послугами кабельного телебачення. У медичному центрі, що знаходиться в готелі, надають медичні послуги (діагностика, консультації, лікувальний масаж тощо).

В противагу сучасним модернізованим готелям як порівняння можна описати *мотель-кемпінг «Пролісок»*, що розташований у парково-лісовій зоні, яка знаходиться за 15 хвилин їзди на авто від центру міста. Туристичний комплекс має три власні ресторани, де можна смачно поїсти і гарно провести час. Ресторани «Ярославів двір» і «Хата Карася» відомі в Україні й далеко за її межами своїми оригінальними інтер'єрами в давньоукраїнському стилі, неперевершеною національною кухнею та виступами фольклорних гуртів. Їх відвідали британська принцеса Анна, німецький канцлер Коль, послы багатьох країн, відомі режисери й актори, зірки естради. Окрім того в «Проліску» знаходиться чотири бари, казино та сауна.

Клієнта радо зустрінуть і створять умови максимального комфорту. «Пролісок» пропонує широкий вибір розташування туристів:

- у триповерхову готелі на 202 місця;
- в готелі-котеджі на 40 місць;
- у триповерховому особняку на одну сім'ю з кухнею, сауною, більярдом;
- кемпінг з асфальтованими місцями для ротелів чи кемперів, обладнаних євророзетками.

До послуг автомобілістів – стоянка під охороною, автосервіс («Сітроен-сервіс»). Готель пропонує комфортабельні одно- та двомісні номери з телефоном та телевізором, а також одно- та двоповерхові «люкси».

За плечима мотелю – 30-річний досвід в організації відпочинку. Сьогодні туристичний комплекс працює на прямих договірних зв'язках із багатьма іноземними туристичними фірмами, має довготермінові договори з готелями майже всіх обласних центрів України. Тому, пропонуючи розроблені маршрути, надаються організаціям-замовникам можливість скласти свої тури. «Пролісок» пропонує туристичні послуги:

- резервування готелів в усій Україні;
- трансфери по Києву та Україні;
- екскурсійне обслуговування;
- резервування та доставку авіа- та залізничних квитків;
- автобусні тури (групові, індивідуальні) по містах України;
- комбіновані подорожі (суходолом на автобусі та Дніпром на теплоході);
- обслуговування семінарів;
- оренду автомобілів «Сітроен».

Форма розрахунку з клієнтами – готівкою та кредитними картками. Із туристичними операторами й агенціями – безготівковий розрахунок.

Перспективні види туризму у м. Києві. За прогнозами, найбільший розвиток у найближче десятиріччя матимуть такі види туризму:

- діловий туризм, включаючи конгресний та інтенсив-туризм;
- культурно-пізнавальний туризм;
- туризм за інтересами (відвідання театрів, музеїв, фестивалів мистецтв, спортивних заходів);
- релігійний туризм.

Одним із найбільш перспективних і високоприбуткових сегментів ринку вважається конгресний туризм. Так, біля 20 % ділових людей у світі подорожують з метою взяти участь у різноманітних конгресах і конференціях. Київ за своїм розташуванням має зайняти відповідне місце серед міст, що приймають туристів на конгреси, симпозіуми та інші заходи [40].

Для цього має бути модернізована існуюча база, а також потрібно передбачити будівництво хоча б одного конгресного центру. Вартість будівництва подібних центрів становить близько 30-50 млн. доларів США.

Стратегія розвитку туризму у м. Києві передбачає комплексний підхід, який має поєднати різноманітні компоненти туристичної індустрії та її інфраструктури. Такий план має включати декілька підпрограм, а саме:

- програму розвитку готельної бази міста;
- спеціальну програму з окремих видів туризму;
- програму благоустрою м. Києва із врахуванням перспектив розвитку туризму;
- програму розвитку інфраструктури (автошляхів із наданням різних послуг, модернізацією комунального обслуговування, модернізацією аеропортів)
- програму розвитку індустрії розваг;
- програму професійної підготовки кадрів для сфери туризму;
- розробку та впровадження комплексної комп'ютерної інформаційної системи , в результаті чого стане можливим аналіз показників темпів росту туризму, його ефективності, тенденції розвитку зайнятості, фінансових відносин та організаційної структури.

Слід відзначити, що в цілому індустрія туризму відрізняється високою капіталомісткістю.

Серед позитивних факторів впливу туризму на економіку необхідно визначити наступне: збільшення надходжень іноземної валюти, внесок у платіжний баланс, збільшення доходів населення, зростання зайнятості, розвиток економічної структури та сфери послуг, збільшення бюджетних платежів.

До негативних моментів слід віднести появу небажаних соціальних груп (злочинці, наркомани, жебраки, шахраї, проституція та ін.).

Таким чином, туристична інфраструктура Київської області є добре розвиненою та продовжує активний розвиток, забезпечуючи комфортні умови для відвідувачів. Регіон пропонує широкий спектр туристичних послуг та атракцій, що сприяє залученню як внутрішніх, так і міжнародних туристів. Сучасні готелі, культурні та історичні пам'ятки, а також природні заповідники формують привабливий туристичний образ області.

2.3. Аналіз наявних туристичних маршрутів по садах і парках Київщини

Київщина є багатою на різноманітні парки та сади, які приваблюють туристів з усього світу. Найбільш популярними з них є Пуща-Водиця, Софіївський парк, Межигір'я, Парк культури та відпочинку ім. Богдана Хмельницького та інші. Давайте розглянемо детальніше кожен з цих туристичних маршрутів.

- Пуща-Водиця - це заповідна зона, розташована на південному заході Київської області. Цей парк займає площу близько 35 тис. га і має багату флору та фауну. Туристи можуть насолоджуватися красою дикої природи, а також відвідувати історичні пам'ятки, такі як старовинні церкви та монастирі. Також у Пущі-Водиці є багато мальовничих водойм, на яких можна поплавати на човні або зайнятися риболовлю.

- Софіївський парк - це відомий парк, розташований в місті Українка на південь від Києва. Цей парк був створений у 1796 році як резиденція графа Потоцького, і на сьогоднішній день зберігає багато історичних пам'яток, таких як замок, фонтани та скульптури. Туристи можуть насолоджуватися красою природи, прогулюючись алеями, зайнятися спортом або відпочити на березі ставків.

- Межигір'я - це історичний комплекс, розташований на березі Дніпра, який раніше належав колишньому президенту України Віктору Януковичу. В комплексі є багато розкішних будинків, парків та садів, територій для відпочинку та спорту, а також музеїв та експозицій. Туристи можуть відвідати яхт-клуб, зайнятися водними видами спорту, насолодитися красою природи та побачити колишній резиденційний комплекс экс-президента України.

- Парк культури та відпочинку ім. Богдана Хмельницького - це один з найбільших парків в Києві, розташований на лівому березі Дніпра. У парку є багато атракціонів, альтанок, місць для пікніків та ігрових

майданчиків. Також у парку є літній театр, де проводяться різноманітні концерти та вистави.

- Національний природний парк «Голосіївський» - це заповідна зона, розташована на південному заході Києва. Цей парк займає площу більше 550 га і має багату флору та фауну. У парку є багато альтанок, місць для пікніків, а також велосипедні та пішохідні траси. Туристи можуть насолоджуватися красою природи, відвідати музей «Лісова стежка» або піднятися на вежу «Маяк», з якої відкривається чудовий вид на місто.

- Святошинський парк - це парк, розташований на заході Києва. У парку є багато зелених насаджень, озер та водойм, а також спортивні майданчики та атракціони. Туристи можуть насолоджуватися красою природи, відвідати тир та локацію з кованою скульптурою.

Узагалі, Київщина має багатий вибір туристичних маршрутів, особливо для тих, хто цікавиться природою та історією. Крім того, у Київській області є багато музеїв, галерей та інших культурних закладів, які можна відвідати [41].

Наприклад, туристи можуть відвідати музей «Пирогів», який знаходиться у селі Пирогів поблизу Києва. Цей музей-скансен представляє собою комплекс з більше ніж 300 різноманітних будівель, що представляють історію та культуру України. Тут можна побачити народні обряди та звичаї, а також спробувати національну кухню.

Крім того, у Київській області є багато замків та палаців, які можна відвідати. Наприклад, туристи можуть відвідати Білоцерківський палац, який був побудований у XVIII столітті та має красиву архітектуру та парк. Також варто відвідати Боголюбський палац, який був зведений у XVIII столітті та представляє собою зразок барокової архітектури.

Крім того, у Київській області є багато місць, пов'язаних з історією України. Туристи можуть відвідати Києво-Печерську Лавру, яка є одним з найстаріших і найвідоміших православних монастирів України. Тут можна побачити реліквії та ікони, а також відвідати підземні ходи [42].

Отже, Київська область пропонує багатий вибір туристичних маршрутів, які задовільняють різноманітні інтереси туристів. Від відпочинку на природі та відвідування парків і садів до огляду історичних пам'яток та музеїв - усе це доступно в Київській області. Додатково, тут є багато можливостей для активного відпочинку, таких як катання на велосипеді, піших прогулянок, катання на катамаранах і багато іншого.

Загалом, наявні туристичні маршрути по садах і парках Київщини включають в себе відвідування красивих та розкішних садів, парків, замків, палаців та історичних пам'яток, де туристи можуть насолоджуватися природою, відпочивати та отримувати нові враження. Крім того, у Київській області є багато культурних закладів, які можна відвідати для збагачення своєї культурної освіти. Такі маршрути можуть бути ідеальним варіантом для тих, хто цікавиться історією, архітектурою та культурою України.

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ТУРИСТИЧНОГО МАРШРУТУ НА ПРИКЛАДІ САДІВ І ПАРКІВ КИЇВЩИНИ

3.1. Визначення та обґрунтування туристичної маршрутної мережі

Розроблення культурно-туристичного туру розраховано на ознайомлення з культурою та традиціями Київської області та відвідування історико-культурних пам'яток регіону (рис.3.1).

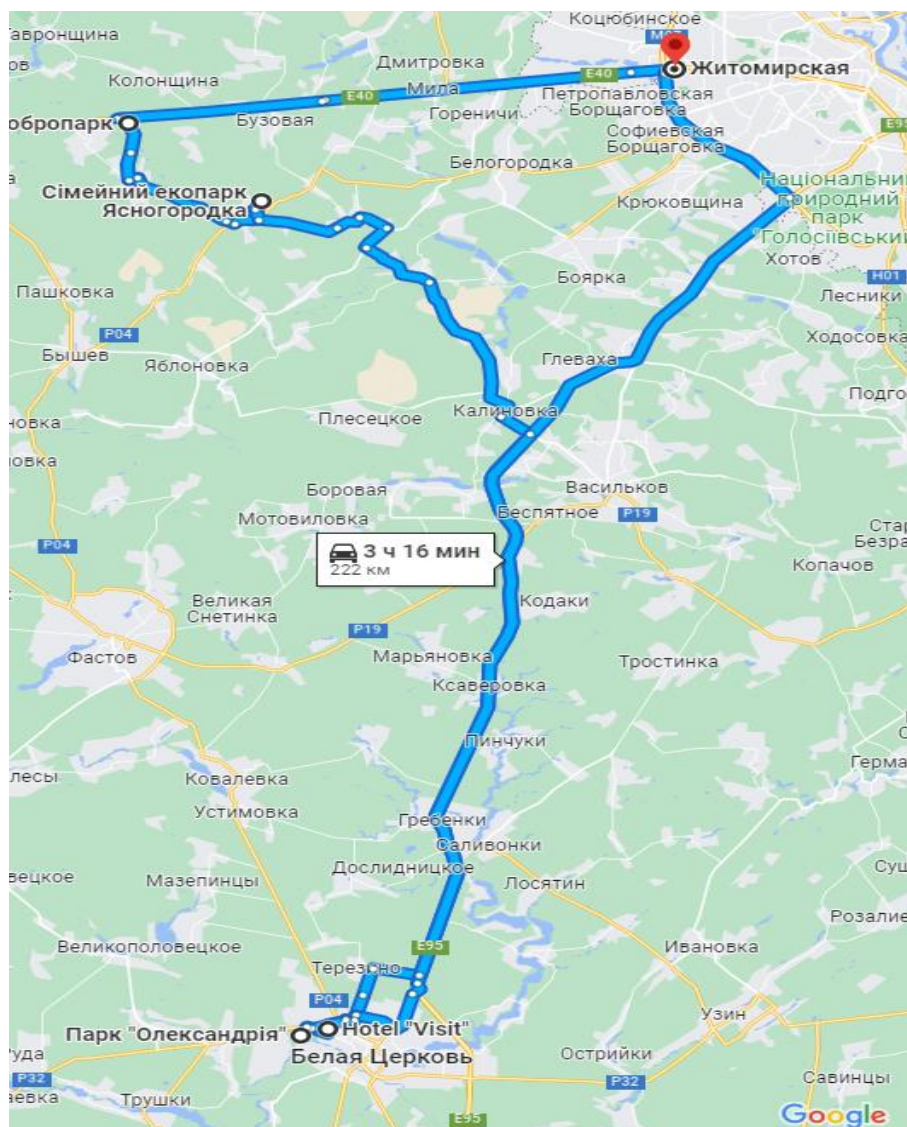

Рис.3.1. Карто – схема маршруту.
Джерело: [розроблено автором].

Для того, щоб створити туристичний продукт потрібно використати здобуті нами знання та інформацію щодо туристичної маршрутної мережі.

Туристична мережа — це організована система туристичних шляхів і об'єктів, спрямована на забезпечення комфортного, безпечного й різноманітного відпочинку для туристів. Мережа включає в себе маршрути, точки інтересу, місця для ночівлі, харчування, розваг, а також інформаційні та навігаційні системи.

Обґрунтування створення туристичної мережі полягає в:

1. Поліпшенні туристичної привабливості регіону. Це сприяє розвитку інфраструктури та підвищенню економічного доходу обласних центрів.

2. Забезпеченні комфортного та безпечного відпочинку. Наявність добре організованих маршрутів, вказівників та інформаційних таблиць знижує ризики та полегшує планування подорожі туристами.

3. Розвитку місцевого підприємництва. Відкриття нових точок продажу сувенірів, кафе, готелів та ін. створює робочі місця та підтримує локальну економіку.

Територія туристичного маршруту Київської області. Це кільцевий маршрут, який дозволяє повертатися в початкову точку і зручно планувати подорож.

Маршрут: Київ - Мотижин - Ясногородка - Біла Церква - Київ.

Київ (Старт маршруту): Маршрут починається в Києві — столиці України, відомому своєю історією та культурним надбанням. Ви можете побачити такі пам'ятки архітектури, як Києво-Печерська лавра, Софійський собор, Золоті ворота та Михайлівський Золотоверхий монастир. Дніпро, який тече через місто, додає особливого колориту.

Київ - Мотижин (Близько 60 км):

Виїжджаючи з Києва західним напрямком, дорога веде через мальовничі передмістя, зокрема Святошинський район та села на захід від столиці. Першим важливим пунктом є Мотижин, відоме своєю природною красою та історичною архітектурою. Дорога проходить через ліси та поля, ідеальні для тих, хто любить природу. Ви зможете відвідати «Добропарк».

Цей парк пропонує різноманітні тематичні зони, чудові ландшафти та безліч розваг для всієї родини. Ось кілька головних особливостей Добропарку: Добропарк включає кілька тематичних садів, де можна насолоджуватися красою квітів і рослин. Серед них є сад тюльпанів, лавандовий сад та багато інших. Протягом року в парку проходить безліч фестивалів, мистецьких виставок, концертів та інших заходів, де відвідувачі можуть весело провести час. Добропарк відомий своїми фотозонами. Це ідеальне місце для тих, хто любить робити красиві фотографії.

Мотижин - Ясногородка (Близько 25 км):

Далі маршрут пролягає на південний захід, до села Ясногородка, що знаходиться біля Київського водосховища. Ця територія багата на водні ресурси, створюючи мальовничі пейзажі з озерами та річками. Землі тут здебільшого рівнинні, але можна зустріти невеликі лісові масиви і поля.

Ясногородка - Біла Церква (Близько 75 км):

Після Ясногородки дорога веде на південний схід до Білої Церкви. Це місто відоме своїм дендропарком "Олександрія", який є одним із найбільших парків в Україні та вартим для відвідання. Шлях проходить через мальовничі села та невеликі містечка, де можна ознайомитися з автентичною українською культурою та гастрономією.

Біла Церква - Київ (Близько 80 км):

Останній етап маршруту веде назад до Києва, проходячи через території, багаті історичними та культурними місцями, які розташовані вздовж траси, що з'єднує Білоцерківську і Київську агломерації. Маршрут завершується поверненням до столиці, де можна насолодитися закінченням подорожі в одному з багатьох ресторанів або кафе.

Отже, організація цього маршруту включає в себе ретельну розробку навігаційних систем, забезпечення транспортної доступності та розширення послуг для туристів. Це все сприятиме популяризації Київської області як привабливого туристичного регіону. Цей туристичний маршрут є ідеальним

для тих, хто хоче поєднати активний відпочинок, культурне збагачення та відкриття нових місць.

3.2. Розроблення маршруту та програми відвідування

Автором створено груповий тур, який полягає у спільній поїздки декількох осіб по єдиному маршруту в однакових умовах.

Кількість осіб у групі становить 10 чоловік.

Тривалість туру 2 дні. Оскільки даний маршрут розроблено в одному регіоні, він передбачає комфортність, достатність вільного часу для туристів та цікавість для кожної особи.

За способом пересування, даний маршрут може бути: пішохідний; велосипедний; автобусний; автомобільний.

У нашому випадку даний тур: автобусний. За побудовою траси: кільцевий маршрут. Протяжність маршруту – 222 км. Затрати часу на дорогу автотранспортом – 3 год 16 хв. Середня тривалість пересування: ознайомча – 2 дні. Детально – 5 днів.

Розміщення туристів проводить приватний готель «Візит», що знаходиться неподалік центрального входу в дендропарк «Олександрія» в тихому районі міста Біла Церква, у двомісних номерах. Усі номери оснащені відповідно до сучасних європейських стандартів. Кожен номер готелю «Візит» обладнаний зручними меблями, холодильником, телевізором, телефоном, кондиціонером, безкоштовним Wi-Fi, душовою кабіною та санвузлом. Всі номери та хол готелю прикрашені авторськими роботами місцевих художників. У таблиці 3.1 представлено програму туру.

Таблиця 3.1

Програма туру

1 ДЕНЬ	
7:45 -8:00	Зустріч групи біля метро «Житомирська»
8:00 -8:30	Сніданок у закладі «Pesto Cafe»
8:40	Переїзд до с. Мотижин
9:00 – 10:30	Приїзд до с. Мотижин Екскурсія дендропарком «Добро Парк»

10:30 - 10:40	Збір групи й переїзд до с. Ясногородка
11:00 -12:00	Експерсія страусиною фермою в с. Ясногородка
12:00 - 13:00	Обід у ресторані «Ferma. Local Food Hub»
13:15 – 17:30	Збір групи й переїзд в м. Біла Церква
17:30 -17:45	Поселення до готелю «Візит»
18:00	Вільний час
2 ДЕНЬ	
8:00-9:00	Сніданок Звільнення номерів
9:10 -10:40	Збір групи
10:40-10:50	Експерсія в дендропарк «Олександрія»
13:15 - 13:30	Обід у кафе «Кузня»
14:00 -15:00	Оглядово-пішохідна експерсія по Білій Церкві
15:30 - 18:30	Вільний час, покупка сувенірів
18:30	Збір групи й відправлення до Києва

Джерело: [розроблено автором].

Автором було здійснено калькуляцію туру. Орієнтовні ціни та види витрат наведено у таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Калькуляція туру

Найменування послуги	Розрахунок на 1 ос.	Розрахунок на 10 ос.	Витрати на гiда та водiя
Проживання: приватний готель «Візит»	700 грн	700 грн	1 500 грн
Транспортне обслуговування	778 грн	7780 грн	
Харчування 2 сніданки 2 обіди	400 грн	4000 грн	1100 грн
Експерсійне обслуговування	195 грн	1950 грн	
Керівник групи	200 грн	2000 грн	
Страховання	150 грн	1500 грн	
ЕСВ (22%)	44 грн	440 грн	
Додаткові послуги			2600 грн
Всього	2 467 грн	24670 грн	
Винагорода туроператора (10%)	246,7 грн	2 467 грн	
ПДВ від винагороди (20%)	49,34 грн	493,4 грн	
Всього	2 763,5 грн	27 630,4 грн	

Джерело: [розроблено автором].

У таблиці 3.3 наведено ціни на місця розміщення на теперішній час.

Таблиця 3.3.

Вартість проживання у готелі

Місто	Назва готелю	Вартість двомісного номеру
Біла Церква	Приватний готель «Візит»	700 грн/ос.

Джерело: [розроблено автором].

Усі члени групи проживатимуть у двомісних номерах й розраховано $(1400 \cdot 5) \cdot 1 = 7000$ грн : 10 = 700 грн., що вартість ночівлі за одну добу складатиме 700 грн./ос.

Транспортні витрати на одного чоловіка складатиме 778 грн. так як на групу з 10 осіб витрати складають $30 \cdot 226 \text{ км} + 1000 \text{ грн} = 7780$ грн.

Також важливо передбачити витрати на харчування туристів. Тож у таблиці 3.4 наведено розрахунок вартості харчування.

Таблиця 3.4.

Розрахунок вартості харчування

Найменування послуги	Розрахунок на 1 ос.	Розрахунок на 10 ос.	Витрати на гід та водія
Кафе «Pesto Cafe» (сніданок)	100 грн	1000 грн	200 грн
Кафе «Візит» (сніданок)	100 грн	7000 грн	200 грн
ферма «Ferma. Local Food Hub» (обід – дегустація)	250 грн	2500 грн	500 грн.
Кафе «Кузня» (обід)	100 грн.	1000 грн.	200 грн.
Вечеря	Факультативно		300 грн
Всього	400 грн	4000 грн	1100 грн

Джерело: [розроблено автором].

У таблиці 3.5 наведено орієнтовні ціни на екскурсії та вхідні квитки.

Таблиця 3.5.

Вартість екскурсій та вхідних квитків

Екскурсії Входить у вартість туру	На 1 особу	На групу з 10 осіб	Вхідний квиток (факультативно)
Екскурсія до дендропарку «Добро Парк»	200 грн.	2000 грн.	Вхід вільний
Екскурсія страусиною фермою с. Ясногородка	200 грн.	2000 грн.	100 грн. / ос.
Екскурсія в дендропарк «Олександрія»	350 грн.	3500 грн.	100 грн.
Оглядово-пішохідна екскурсія Білою Церквою:	100 грн.	1000 грн.	50 грн.
Всього	850 грн.	8500 грн.	250 грн/ ос.

Джерело: [розроблено автором].

Ціна турпакету залежить насамперед від виду туру та від чисельності туристів в групі. Як правило, ціна індивідуального туру є вищою від ціни групового туру в розрахунку на одного туриста. Чим більша чисельність групи, тим нижча вартість та ціна туру в розрахунку на одного туриста. У нашому випадку група складається з 10 осіб, тому вартість туру на одного туриста складає 2 731,5 грн.

У таблиці 3.6 наведено тривалість різних екскурсій.

Таблиця 3.6

Тривалість екскурсій на об'єктах

Екскурсія	Тривалість
Екскурсія до дендропарку «Добро Парк»	1 год 30 хв.
Екскурсія страусиною фермою с. Ясногородка	1 год
Екскурсія в дендропарк «Олександрія»	2 год
Оглядово-пішохідна екскурсія Білою Церквою	3 год

Джерело: [розроблено автором].

Відстань між точками маршруту та орієнтовний час на їх подолання наведено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.7.

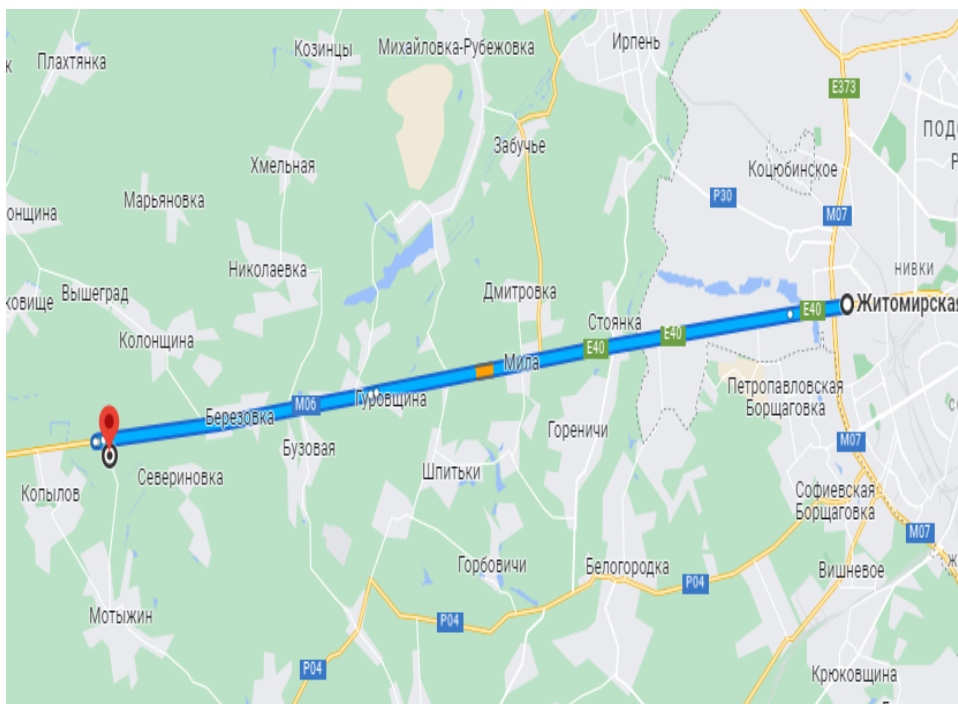
Відстань між пунктами маршруту та час на їх подолання

Пункти маршруту	Час подолання	Кілометраж
Київ – с. Можитин	26 хв	32,7 км
с. Мотижин – дендропарк «Добро Парк»	7 хв	5,3 км
Дендропарк «Добро Парк» - с. Ясногородка	17 хв	14,6 км
с. Ясногородка – страусина ферма	3 хв	2,3 км
Страусина ферма с. Ясногородка – готель «Візит» м. Біла Церква	1 год 15 хв	82,6 км
готель «Візит» м. Біла Церква – дендропарк «Олександрія»	4 хв	1,7 км
м. Біла Церква – Київ ст. м. «Житомирська»	1 год 11 хв	87,1 км
Всього	200 хв	226 км

Джерело: [розроблено автором].

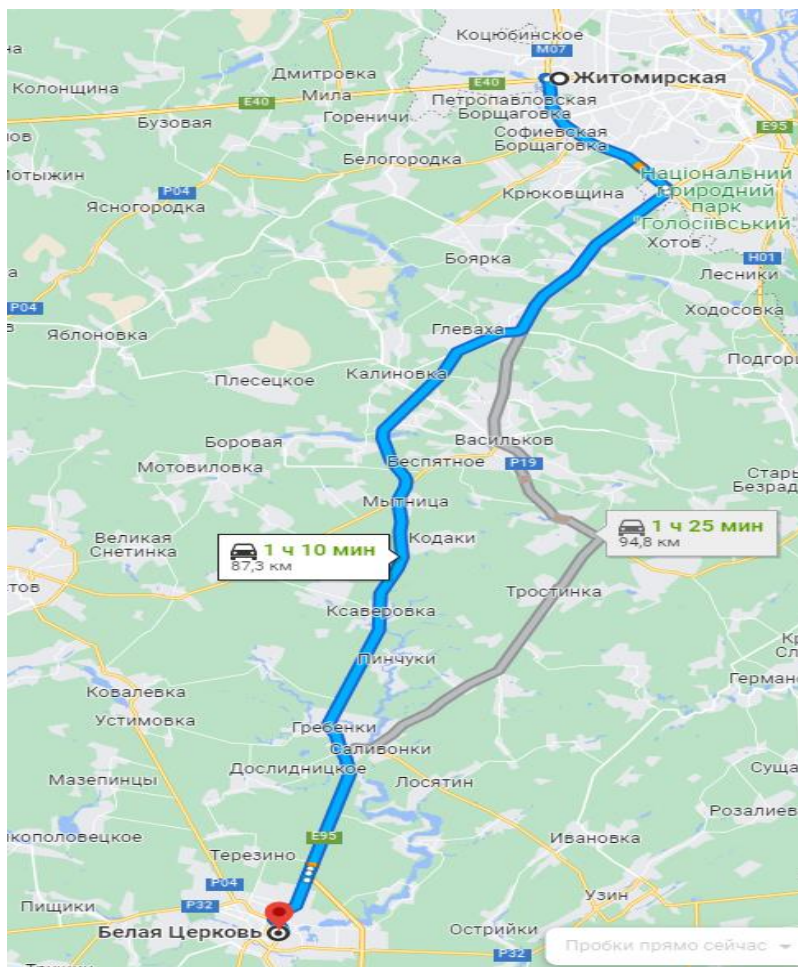
Нижче на рис.3.2. та 3.3. наведено картосхеми маршруту.

Картосхема маршруту першого дня

Джерело: [розроблено автором].

Картосхема маршруту другого дня

Джерело: [розроблено автором].

Опис туру першого дня. Зустріч групи біля станції метро Житомирська, м. Київ. Сніданок у кафе «Pesto Cafe»

Виїзд із Києва. Прибуття до села Мотижин, де ви відвідаєте дендропарк «Добро Парк». «Добро Парк» – це проєкт ландшафтного парку сім'ї Добруцьких.

Любов до рослин у Ігоря та Олени Добруцьких з'явилася дуже давно, ще з часів, коли сім'я вирішила засадити, на той час ще пусту ділянку поряд з будинком найрізноманітнішими деревами, кущами та квітами.

Подружжя висаджувало улюблені колекції рослин: гортензії, магнолії, сакури, бузок, декілька сортів берези та хвойних дерев, понад 20 тисяч тюльпанів та ін. З часом ці колекції доповнювалися унікальними сортами, які

подружжя привозило після поїздок всесвітньо відомими садами Англії, Франції, Голландії та Бельгії.

Часто, шляхом спроб та помилок, щось приживалось, щось ні, але в будь-якому разі – це додавало досвіду, зароджувало їх велику мрію. Рослин ставало так багато, а місця так мало, що подружжя вирішило знайти локацію, де б можна було реалізувати усі задуми. Після такого сміливого рішення розпочалися пошуки території, які тривали понад два роки...

Врешті-решт локацію було знайдено! Мальовничі простори, безкрає небо, якомога далі від забудов та водночас поруч з Києвом. Велич та різноманіття ландшафтних форм, як на макеті України, територія об'єднала в собі і рівнини, і луки, і пагорби. Безшумно протікаючу річечку, що живить навколишні озера. Це місце, де в максимальному симбіозі та балансі рослини, вода, земля і небо [43].

Локація з неймовірною енергетикою відразу припала до вподоби родині Добруцьких. Після декількох відвідувань локації з'явилася і його назва – «Добропарк».

Перших своїх відвідувачів «Добро парк» зустрів у 2020 році та подарував 1 270 000 тюльпанів, лавандову галявину, самшитову долину, сад петуній та поля ліатрісу. Мета засновників на найближчі 5 років – перетворити «Добро парк» на кращий парк в Україні. Щорічно з середини квітня по середину травня в «Добропарку» квітне декілька мільйонів тюльпанів, що є головною фішкою парку, найімовірніше, то є найбільшою виставкою тюльпанів в Україні. Усі ті різнобарвні ряди квітів дійсно заворожують.

Окрім тюльпанів на території парку росте ще багато видів різноманітних рослин та квітучих дерев. Ще є багато різноманітних інсталяцій, скульптур, альтанок, декоративних містків, ставків. Також є пляж із зоною барбекю, басейн, фуд-корти, парк атракціонів та глемпінг, тобто кемпінг зі зручностями, коштує це задоволення не дешево, але можливість переночувати в парку звучить не погано.

Потім переїдемо до села Ясногородка, де завітаємо до страусиної ферми «Долини страусів». На Ясногородській страусиній фермі ви зможете дізнатися про спосіб життя, звички та характер цих найбільших у світі птахів. Ці кумедні створіння з великою цікавістю реагують на людей, можуть просто підійти до вас, розправити крила, станцювати, а можуть і клюнути або зірвати з вас якусь прикрасу, бо їх приваблює блиск.

Усі страуси розселені за віковими групами. Найменші живуть з найменшими, дорослі з дорослими. Працівники жартують, що у них тут ясельна група, школярі, студенти й так далі. До речі, всі страусенята мають гарне леопардове забарвлення, що з часом зникає.

Ще біля страусів проживає по одному подружжю «ему» та «нанду» білого кольору, котрі теж належать до великих нелітаючих птахів. Проте, одного ему через смерть самиці поселили безпосередньо до вольєра зі страусами, там він непогано прижився та може собі дозволити поштовхати своїх більших за розміром сусідів.

Також на території ферми знаходиться равликова ферма та контактний зоопарк, де є різні птахи, кози, олені, лами, свині, шотландські корови, бізони, верблюди, буйвіл та інші.

Далі вас чекає обід у ресторані Ferma. Local Food Hub, – затишне місце на території Сімейного Екопарку Ясногородка, де кожен може спробувати страви з продуктів, що були вирощені на фермі.

Стейк з страусинового м'яса, омлет з страусиних яєць, смажені равлики, «пельмешки» з фазаном та індичкою. І це лише мала частина меню комплексу Ferma. Local Food Hub. Варто використати можливість дегустації вин там, адже тут є власна виноробня.

Після екскурсії туристів направляємось у місто Біла Церква, до готелю «Візит», який знаходиться недалеко від відомого дендропарку «Олександрія». Вільний час туристи зможуть провести в цьому готелі.

Опис другого дня туру. Сніданок та виселення з готелю.

Відвідування одного з найбільших парків Східної Європи – «Олександрія». В кінці XVIII сторіччя розпочалось будівництво парку. Засновником парку вважається Ксаверій Браницький, який назвав парк на честь своєї дружини Олександри Енгельгард, яка в свою чергу стала натхненницею парку і його розбудовником. Близько 300 років тому на місці парку шуміли безкраї дубрави, а наразі ми маємо облаштований заповідник, загальною площею 400 гектар, який розроблено так, щоб дивувати на кожному кроці. Якщо ви вирішите завітати до парку, вам обов'язково необхідна карта. Її можна придбати при вході.

Ми з вами не зможемо поговорити абсолютно про усі композиції парку. Самі розумієте наскільки він великий і неосяжний. Але то на краще, вам буде цікавіше досліджувати парк, знаючи основні будівлі та знаходячи нові архітектурні форми.

Пам'ятник Олександрі Браницькій (позначка 9 на карті) розташований неподалік Дідинця (позначка 4 на карті). Це літня резиденція сім'ї Браницьких, так звана Аустерія.

Тут приймали гостей і звідси вони починали свій шлях по просторам парку. Всього за часи Браницьких в дендропарку Олександрія було висаджено близько 2500 рослин з різних куточків світу. Цікаво, що коли б ви не завітали до парку, тут обов'язково знайдеться рослина, що здивує своїми яскравими квітами.

Неподалік Аустерії можна знайти сад «Мур» (позначка 27 на карті). Це звичайний фруктовий сад, який обгороджений величезним муром для того, щоб теплолюбним деревам не докучали холодні вітри. Сьогодні сад закрито для туристів, там вирощують прекрасні сорти яблук, які іноді розпродають в сезон.

Загалом дендропарк Олександрія побудований в англійському стилі і являється однією з найстаріших установ подібного роду у всьому світі. Англійський стиль парку зобов'язує утворення ярів, балок і озер. На диво, на території парку майже не проводились великі земляні роботи.

Проектуванням парку займався француз Мюффо та італієць Домінік Ботані, а от садівничими справами на стадії проектування та потім (догляд за рослинами) завідував молодий німець Август Єнс, для якого Олександрія стала справою всього життя.

Незважаючи на популярну в ті часи англійську модель парку, до нього добавляють ландшафтний стиль, що робить Олександрію більш людським, затишним і романтичним парком. Саме тому ми маємо змогу бачити досить вільне планування території.

Як і більшість парків того часу на території України, Олександрія створена на місці величної дубрави. Сьогодні на території України могутніх і величних дубів в такій кількості майже немає. Площа дубрави в Олександрії займає 40 гектарів.

На вході бачимо дві скульптури: загадковий мудрець та чарівна китаянка. Ці монументи навіють романтичні роздуми і дарують душевний спокій. Безліч туристів, як завжди, вигадали собі історію про сповнення бажання, якщо потримати мудреця за бороду, а китаянку за ніс. На світліні ви бачите, як ці місця блищать.

Будівля повністю реконструйована, адже після воєнного часу від неї залишився лише фундамент і малюнки. Сьогодні це цікава бесідка, з якою відкривається чудовий вид на озеро.

Згадуючи озера, треба зауважити, що в них не стояча вода. Всі озера з'єднані між собою протоками і водоспадами та мають живлення від підземних джерел. Цікавий факт: перепад висот між найвищою і найнижчою точкою парку Олександрія складає 27 метрів.

Саме завдяки цьому (принцип сполучених посудин) функціонують деякі фонтани на території парку.

Прогулюючись парком можна помітити багато ставків, фонтанів і водоспадів. Це складна система сполучення водоймищ, яка тільки додає атмосферності паркові. На одному з водойм бачимо незвичний водоспад у формі черепахи.

Поруч знаходиться комплекс «Руїни» (позначка 16 на карті) і тут ми можемо подивитись ще на один водоспад. Сам комплекс «Руїни» імітує давній замок, від якого залишилися лише руїни. Це дерева, які проросли крізь підлогу колишнього палацу. Саме такий задум творців. Дерева було висаджено навмисно в центрі комплексу, додаючи, таким чином, старовини.

В парку багато альтанок, скульптур і бесідок, які легко можна пропустити не помітивши. Велика територія не дозволяє уважно обстежити кожен клаптик парку Олександрія.

На території парку Олександрія близько 50 місць, де на поверхню виходять підземні джерела. Сім із них повністю облаштовані для того, щоб кожен бажаючий мав змогу набрати води. А бажаючих дійсно багато, адже вода насичена родоном, має цілющі здібності і дуже смачна. Температури води +9 градусів в будь-яку пору року [44].

Джерело «Лев» найбільш відоме, тому що біля нього розташована скульптура лева. До речі вона там не одна. Прийдете на місце – уважно пошукайте інших левів, але дуже обережно.

В дендропарку Олександрія використовувалось багато різних схем і тактик висадження дерев. Наприклад, деякі дерева висаджувались впритул одне до одного. Згодом вони зростались в основі і утворювали танцюючі ансамблі.

Видів дерев просто неймовірна кількість. Тут навіть є дерево, з якого роблять олівці koh-i-noor – це каліфорнійський кедр. Є також незвична для нас чорна сосна. Знайти її легко, якщо перед вами сосна, з білим стовбуром – значить це чорна сосна. Як я люблю ці Олександрійські парадокси!

А ще на території парку багато горіхів. Це декоративні горіхи, які мають свою естетичну цінність. Їх спеціальним методом очищають від шкарлупки і шліфують для отримання красивого природного візерунку. Тому ті відвідувачі, що знаходять горіхи, намагаються їх розколупати і з'їсти, всі як один кажуть, що горіхи погані. А вони не погані, вони просто інші, не такі як ми звикли.

Це дійсно вражаючий парк, до якого хочеться повертатись знову і знову. Іноді здається, що вже все побачив, а навідуєшся знову і відкриваєш нові таємниці парку. Дендропарк має велику історію і її неможливо досягнути за одне відвідування. Але бодай один раз побачите це диво на власні очі бажаю кожному.

Після такої захоплюючої екскурсії дендропарком «Олександрія» нас чекає обід в кафе «Кузня», що знаходиться в центрі парку. Після обіду нас чекає оглядова екскурсія містом. Ми відвідаємо класичний римсько-католицький костел Св. Іоанна Хрестителя (1812 рік), який розташований на Замковій горі там, де знаходилась «біла церква», що дала назву місту.

Отже, екскурсія дендропарком «Олександрія» є не лише пізнавальною, але й духовно збагачуючою. Цей парк – ідеальне місце для тих, хто шукає натхнення, відпочинок та нові враження.

3.3. Розроблення маркетингової стратегії, просування маршруту та забезпечення якості маршруту

Маркетингова стратегія просування туристичного маршруту в соціальних мережах включає наступне:

Дослідження та аналіз, у тому числі і визначення цільової аудиторії, а саме:

- Профіль: молодь (18-30 років), сім'ї з дітьми, мандрівники-пригодники, пенсіонери.

- Поведінковий аналіз: вивчення інтересів, улюблених платформ, типів контенту, який їм подобається (фото, відео, блоги).

Конкурентний аналіз, що також має кілька складових, зокрема:

- Огляд конкурентів: які маршрути вже популяризуються, які соціальні мережі та стратегії використовують.

- SWOT-аналіз: визначення сильних та слабких сторін вашого маршруту, а також можливостей і загроз.

Наступним кроком є *встановлення цілей*, що можуть бути

- кількісними:

- Збільшити кількість підписників на 30% за 6 місяців.
- Отримати 500 нових заявок на маршрут за 3 місяці.

- якісними:

- Підвищити впізнаваність бренду.
- Покращити взаємодію з аудиторією (більше коментарів, лайків, шерингу).

Важливим при розробленні маркетингової стратегії є вибір соціальних мереж. Найбільш популярними є:

- Facebook: для широкого охоплення, створення груп та заходів.
- Instagram: для візуального контенту (фото, відео, сторіс).
- YouTube: для відео-путівників та влогів.
- TikTok: для коротких відео, що можуть стати вірусними.
- Pinterest: для планування подорожей та збереження ідей.

Також вагомим є розробка контент-плану. Тут потрібно розрізняти такі типи контенту:

- Фотографії та відео: мальовничі пейзажі, ключові туристичні місця, місцева кухня.
- Історії та прямі ефіри: показ в реальному часі.
- Блоги та статті: поради, розповіді про маршрути, відгуки мандрівників.
- Користувацький контент: репости фото і відео від туристів.
- Конкурси та розіграші: для залучення нових підписників.

Важливим є *ведення публікаційного календаря*, звертаючи уваги на:

- Регулярність: щоденні пости та сторіс, щотижневі відео.
- Сезонність: акценти на різні сезони, святкові акції.

Найбільш важливими, на думку автора, є *залучення та взаємодія з аудиторією*, що включає такі види діяльності, як:

- Відповіді на коментарі та повідомлення: швидка реакція на питання та відгуки.

- Опитування та голосування: залучення аудиторії до процесу планування.

- Співпраця з інфлюенсерами: пошук блогерів та відомих мандрівників для реклами маршруту.

Експерти з маркетингу наголошують на важливості *використання реклами*, зокрема на:

- Таргетинг: налаштування реклами на основі демографічних та поведінкових характеристик.

- Ремаркетинг: показ реклами тим, хто вже взаємодіяв з вашим контентом.

- Промоакції: рекламні кампанії зі знижками або спеціальними пропозиціями.

Для коригування маркетингово плану з просування туристичного продукту необхідно здійснювати *вимірювання результатів та аналіз ефективності* усіх заходів, що були використані.. Для цього потрібно здійснити:

- Аналітику: використання інструментів аналітики для відстеження показників (кількість підписників, лайки, коментарі, охоплення).

- Корекцію стратегії: на основі аналізу даних коригувати контент-план та рекламні кампанії.

Також важливим є постійне вдосконалення розробленої стратегії . а саме:

- Зворотний зв'язок: збір відгуків від аудиторії для покращення маршруту та контенту.

- Нові тренди: стеження за новими тенденціями у соціальних мережах та адаптація до них.

- Детальний контент-план для соціальних мереж.

Facebook, для цієї мережі необхідно робити:

- Щоденні пости: фотографії, статті про маршрут, огляди місць.

- Тижневі заходи: створення подій, вебінарів.

- Взаємодія: опитування, конкурси, опитування.

Instagram, одна з найбільш популярних соціальних мереж, що потребує таких дій:

- Щоденні сторіс: бекстейдж зйомок, короткі відео.
- Щотижневі публікації: фото, рілси з туристами.
- Прямі ефіри: Q&A з гідами, трансляції з маршрутів.

YouTube, що користується популярністю серед молоді, тому важливо здійснювати таке::

- Щомісячні відео: путівники, історії туристів, огляди.
- Серії відео: окремі серії про кожен аспект маршруту (культура, їжа, місця).

TikTok, як і попередні соціальні мережі, є доволі популярним і потребує таких заходів:

- Щоденні відео: короткі ролики з ключовими моментами подорожі.
- Челенджі: створення власних челенджів для залучення користувачів.

Pinterest

- Дошки: створення дошок з тематичними колекціями (літні пригоди, зимові активності).
- Ідеї для подорожей: маршрути, поради для мандрівників.

Заключні рекомендації полягають в наступному:

- Аналіз даних: постійно аналізуйте ефективність ваших зусиль за допомогою вбудованих інструментів аналітики.
- Гнучкість: будьте готові адаптувати стратегію відповідно до зворотного зв'язку та змін в уподобаннях аудиторії.
- Креативність: постійно шукайте нові ідеї та формати контенту, щоб зацікавити та утримати аудиторію.

Насамкінець, можна сформулювати такі рекомендації щодо залучення більше туристів та просування розробленого маршруту, а також забезпечення його якості та привабливості для туристів.

Розробка інтерактивних маршрутів: Використовувати сучасні технології, як от мобільні додатки, віртуальні тури та QR-коди для надання додаткової інформації туристам.

Маркетинг та просування: Розробити ефективні маркетингові стратегії для популяризації маршрутів, включаючи співпрацю з туристичними агентствами, активність в соціальних мережах та участь у міжнародних виставках.

Інфраструктурні покращення: Покращити інфраструктуру (дороги, зупинки, знаки тощо) для забезпечення комфорту та безпеки туристів.

Партнерство та колаборація: Співпрацювати з місцевими громадами, культурними установами та бізнесами для створення спільних ініціатив і проектів.

Сталий розвиток: Забезпечити екологічну стійкість маршрутів, впроваджувати практики збереження природи та культури, мінімізуючи негативний вплив туризму на навколишнє середовище [45].

Навчання персоналу: Приділити увагу підготовці гідів та обслуговуючого персоналу, надаючи їм необхідні знання та навички для роботи з сучасними технологіями та вимогливими туристами.

Дотримуючись цих рекомендацій, можна створити привабливий та конкурентоспроможний туристичний маршрут, який буде користуватися попитом серед туристів і сприятиме розвитку регіону.

Таким чином, для досягнення успіху в залученні туристів необхідно комплексно підходити до розвитку маршрутів. Впровадження сучасних технологій, ефективне маркетингове просування, покращення інфраструктури та активна співпраця з різними організаціями забезпечать високий рівень привабливості та якості туристичних продуктів. Дотримання принципів сталого розвитку та належна підготовка персоналу будуть гарантією довготривалого успіху і конкурентоспроможності на туристичному ринку.

ВИСНОВКИ

Відповідно до поставленої мети та завдань кваліфікаційного дослідження автором було систематизовано результати та сформульовано такі висновки.

1. Теоретичні аспекти дослідження включають визначення основаних його понять, а саме: туризму, туристичного маршруту.

У своєму дослідженні автор притримується визначення, що міститься у Закону України «Про туризм», де під туризмом розуміється тимчасовий виїзд людини з місця постійного проживання з оздоровчою або професійно-діловою метою без зайняття оплачуваною діяльністю. В контексті цього дослідження термін «туризм» розглядався з точки зору туристичного маршруту. Було з'ясовано, що у науковому обігу існує два підходи: широкий, коли науковці розуміють туризм як будь-який маршрут вашого переміщення у просторі, який виходить за межі буденності або за рамки повсякденних справ; вузький, коли туристичними вважають всі спеціально організовані маршрути по переміщенню громадян, які здійснюються за їх рахунок (або за рахунок організацій, що їх послали), окрім переміщень, пов'язаних із виконанням професійних обов'язків.

2. Особливості створення туристичного маршруту, який вважатиметься інноваційним та стане конкурентоспроможним, охоплюють ретельний аналіз та інтеграцію різних компонентів, таких як визначення мети та цільової аудиторії, вибір тематики, логістика та безпека. Важливим є розуміння потреб та очікувань туристів, що дозволяє створити маршрути, які не лише інформативні, але й емоційно насичені. Комплексний підхід до проектування та впровадження маршрутів враховує сучасні технології, культурні і природні ресурси, що сприяє стійкому розвитку туризму й забезпечує незабутні враження відвідувачам.

3. Київщина, завдяки своїм багатим природним, історичним і культурним ресурсам, має значний потенціал для розвитку туристичної сфери. Враховуючи результати проведеного аналізу, було виділено та

описано такі ключові аспекти: природні ресурси; культурно-історичні ресурси; інфраструктура; туристичні програми та заходи; екологічна стійкість.

Київська область характеризується різноманітними природними ландшафтами, які включають ліси, річки, озера та заповідні зони. Особливої уваги заслуговують такі об'єкти як Канівський природний заповідник, Пуща-Водиця та інші.

Київщина багата на історичні пам'ятки та архітектурні об'єкти. Музеї, старовинні церкви, замки та палаци можуть приваблювати туристів, які цікавляться історією та культурою.

Було з'ясовано, що наявна туристична інфраструктура має бути модернізована та розширена. Це включає покращення транспортної доступності, розбудову готельної та ресторанної бази, створення сучасних інформаційних центрів. Важливим є також розвиток IT-інфраструктури для зручності планування подорожей та бронювання місць.

Організація фестивалів, виставок, спортивних подій і тематичних заходів сприяє залученню додаткової кількості відвідувачів. Створення унікальних туристичних продуктів, наприклад, гастротури, етнічні тури тощо, значно розширює спектр послуг та задовольняє різні групи туристів.

Доведено, що охорона та збереження навколишнього середовища нині перебуває у пріоритеті. Розвиток усіх видів туризму базуватися на принципах стійкого розвитку, що включає дбайливе ставлення до природних і культурних ресурсів та мінімізацію екологічного впливу.

4. Аналіз наявних туристичних маршрутів по садах і парках Київщини, що пропонуються туристам сьогодні, засвідчив їх невелику кількість, попри те, що ця місцевість багата на парки та сади. Найвідомішими та найпопулярнішими з них є Пуща-Водиця, Софіївський парк, Межигір'я, Парк культури та відпочинку ім. Богдана Хмельницького, Національний природний парк «Голосіївський та ін. У роботі було надано їх характеристику та описано деякі туристичні маршрути, що поєднують в собі

прогулянки по паркам і садам, а також відвідування історико-культурних об'єктів. Такий комплексний підхід до туристичних маршрутів по садам і паркам Київщини дає можливість туристам не лише відвідати природні об'єкти, але й розширити свій кругозір завдяки культурно-пізнавальним елементам у таких турах.

5. У результаті проведеного дослідження було розроблено інноваційний туристичний маршрут, орієнтований на підвищення конкурентоспроможності Київщини на міжнародному і вітчизняному туристичному ринках. Маршрут спрямований на задоволення поточних вимог туристів, які надають перевагу екологічно свідомим та культурно-збагачуючим подорожам.

Основні етапи роботи включали: аналіз поточного стану туристичної інфраструктури Київщини; виявлення ключових потреб і переваг цільової аудиторії; розроблення критеріїв для успішної реалізації маршруту.

У підсумку було визначено кілька важливих аспектів, які забезпечують успішність маршруту: унікальність та цікавість об'єктів; доступність і комфорт пересування; високий рівень обслуговування; інтеграція інноваційних технологій для покращення обслуговування туристів.

Запропонований маршрут включає відвідування наступних видатних садів та парків Київщини: дендропарк «Добро Парк»; страусина ферма «Долина страусів»; дендропарк «Олександрія». Кожне з цих місць відрізняється своєю унікальною ландшафтною та історичною цінністю, що робить їх привабливими для широкого загалу туристів.

Для підвищення привабливості маршруту було введено додаткові програми, такі як тематичні екскурсії, майстер-класи та інтерактивні квести. Інфраструктурні покращення включають розміщення QR-кодів для інформаційного забезпечення, використання мобільних додатків для інтерактивних гідів, а також розвиток сервісів прокату екологічного транспорту.

Для забезпечення довгострокової ефективності маршруту було сформульовано низку рекомендацій: розроблення якісної рекламної кампанії; залучення місцевих громад до управління маршрутом; підтримка та оновлення інфраструктури; пошук інвесторів для подальшого розвитку проекту.

Очікується, що розроблений туристичний маршрут та запропоновані маркетингові стратегії мають залучити більшу кількість туристів, сприяти сталому розвитку регіону, залученню інвестицій, а також збереженню та популяризації культурної та природної спадщини Київщини.

Здійснене кваліфікаційне дослідження не вичерпує усіх питань створення інноваційного конкурентоспроможного туристичного маршруту. У перспективі предметом дослідження можуть бути як методика створення інноваційного туристичного продукту, так і механізми збільшення його конкурентоспроможності, а також особливості використання інших туристичних ресурсів та інших дестинацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. https://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_rtp.htm;
2. Антонишин, В. В. Туризм та рекреація: навч. посібник / В. В. Антонишин. – Київ: КНЕУ, 2017. – 356 с.
3. Організація туристичної діяльності в Україні: <http://library.if.ua/book/31/2006.html>;
4. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р., № 324/95 / URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр> (дата звернення: 25.01.2020 р).
5. Бандурка, О.М. "Основи туризмознавства". - Харків: ХНУВС, 2015.
6. Кифяк В. Ф. «Організація туризму» : навч. посібник / В. Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 344 с.;
7. Любіцева О.О. «Методика розробки турів»;
8. Агафонова Л.Г., Агафонова О.Є. Туризм, готельний та ресторанний бізнес К.: “Знання України”, 2002;
9. Михайліченко Г. Формування інноваційних туристичних кластерів як конкурентної переваги розвитку регіону / Г. Михайліченко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2012. №7(727). С.341-350.
10. Власова Н. Інноваційна діяльність в туристичному бізнесі / Н. Власова, В. Смирнова, Н. Семененко // Культура народів Причорномор'я. 2009. №176. С.113-114.
11. Мальська М. П. «Міжнародний туризм і сфера послуг» : підруч. для студ. ВНЗ / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661-663 с.;
12. Гаврилишин І. П. Туризм України: проблеми і перспективи. - К., 1994.

13. Кальченко О. Теоретичні аспекти інноваційної діяльності підприємств туристичної галузі / М. Кальченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2011. №4(54). С.147-155.
14. Демченко, О. П. Інноваційні технології у сфері туризму / О. П. Демченко. – Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2020. – 280 с.
15. Кифяк В.Ф. «Організація туристичної діяльності в Україні»: <https://www.bestreferat.ru/referat-164062.html>
16. Сидоренко, В.Г. "Інноваційні технології в туризмі". – Харків: ХНУ, 2015.
17. Державна програма розвитку туризму в Україні до 2010 року. - Київ, 2002.
18. Дубовик, С.М. "Екскурсійна діяльність в Україні". - Київ: КНТЕУ, 2012.
19. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 р. №40-VI /. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
20. Мальська М. П. «Міжнародний туризм і сфера послуг» : підруч. для студ. ВНЗ / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Н. М. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661-663 с.;
21. Севастьянова С.А. Регіональне планування розвитку туризму й готельного господарства: навч. посіб. / С.А. Севастьянова. М.: КНОРУС, 2007.
22. Клименко, Н.Ф. "Методи та організація екскурсійної діяльності". – Ужгород: Говерла, 2015.
23. Кобернік, С. Г., Худяков А. Ю. Географія туризму: навч. посібник / С. Г. Кобернік, А. Ю. Худяков. – Київ: Либідь, 2021. – 458 с.
24. Новиков В.С. Інновації в туризмі: науковий посібник для студ. вищ. навч. закладів/ В.С. Новиков. - М.: Видавничий центр "Академія", 2007. - 208 с.
25. Донцова Л.В. Інноваційна діяльність М.: 2006

26. Романчук, В. В. Організація туристичної діяльності: навч. посібник / В. В. Романчук. – Київ: Професіонал, 2019. – 384 с.
27. Крушельницька, В.А. "Методика створення туристичних маршрутів". – Суми: Університетська книга, 2016.
28. Поліщук, Т.О. "Історико-культурні ресурси Київщини". – Київ: УНДІК, 2013.
29. Пилипенко, І. І. Садово-паркове мистецтво України / І. І. Пилипенко. – Харків: Райдер Групп, 2017. – 496 с.
30. Бібліографічний посібник "Сади та парки Київщини": довідник / за ред. О. Вороніна. – Київ: Либідь, 2022. – 388 с.
31. Заставецький, Б.С. "Туристичне краєзнавство". – Львів: Світ, 2014
32. Яковенко, С. О. Туристичне краєзнавство України / С. О. Яковенко. – Київ: КНТ, 2021. – 315 с.
33. Бейдик О.О. «Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування» - К.: ВЦ КНУ, 2002. - 396 с.
34. Поліщук, Т.О. "Історико-культурні ресурси Київщини". – Київ: УНДІК, 2013.
35. Кривега К.В. «Туристична інфраструктура: поняття та складові» / К.В. Кривега // Гуманітарний вісник ЗДІА. - 2005. - Випуск 21. - с.118-124.
36. Севастьянова С.А. Регіональне планування розвитку туризму й готельного господарства: навч. посіб. / С.А. Севастьянова. М.: КНОРУС, 2007. 250 с.
37. Сизоненко, А. П. Управління розвитком інновацій у сфері туризму / А. П. Сизоненко – Дніпро: Ліра, 2020. – 290 с.
38. Рудий Г. Я. «Проблеми збереження музейної спадщини України: за результатами аналізу матеріалів республіканської періодики 1930-х рр.» / Г. Я. Рудий // Український історичний журнал. — 2014. — № 6. — С. 127—135.

39. Смирнов І. Логістика туризму: навч. посіб. / І. Смирнов. К.: Знання, 2009. 444 с.
40. Чередниченко, І.Г. "Рекреаційний потенціал природних територій України". – Дніпро: ДНУ, 2013.
41. Стецюк, М.І. "Організація екскурсійних послуг". – Вінниця: Нова Книга, 2014.
42. Кравець, О.В. "Дослідження туристичного потенціалу регіонів". – Одеса: ОНУ, 2014.
43. Ткаченко, Т.М. "Сучасні тенденції розвитку туризму". – Львів: Афіша, 2014.
44. Михайліченко Г.І. Практика організації туристичних подорожей: [навч. посіб.] / Г.І. Михайліченко. - К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2003. - 156 с.
45. Писаревський І. М. Планування та організація туристських маршрутів: Підручник / І. М. Писаревський. М. В. Тонкошкурі Харк. нац. акад. міськ госпва. -Х. : ХНАМГ. 2012. - 304 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Карто-схема «Добро Парк»

Джерело: [<https://blog.pokupon.ua/dobropark-pod-kievom-kak-dobrattsja-cto-posmotret-i-chem-razvlechsja/>].

Карта екопарку «Ясногородка».

Джерело: [<https://yasnogrodka.com.ua/>].

Дендропарк «Олександрія»

Джерело: [<https://www.alexandria-park.com.ua/gallery/landscape/>].

Дендропарк «Олександрія»

Джерело: [<https://www.alexandria-park.com.ua/gallery/landscape/>].

Додаток Д

Карто-схема дендропарку «Олександрія»

Джерело: [<https://www.alexandria-park.com.ua/>].